

NÉPI HUMOR GYÍMESBEN

Isten őrizzen a savanyú, humortalan embertől! Egy közösségnek az átká ő. Nem érti a tréfát-mondják róla, tehát magyarán nincs humorérzéke. Ugyanakkor egy társaság sava- borsá a vicces, jóhumorú ember, aki szórakoztatja, mágnesként vonza magaköré egy közösség tagjait. " Erőst szeretem a lakodalomban vagy kosaras bálba, ha Mozsikás Jani Pista mellé kerülhettem, mert ő jól tudott hazudni, egész éjjel kacagtunk, még a másik asztaloktól is mind odagyültek"(Antal Imre - Csóti sz. 1924) Ez az ember az én apám volt, és a neve sokszor szerepel a dolgozatban, mert életében humor kísért minden léptét, soha nem halottam panaszkodni, mindig volt egy elmesélő vidám története. Ezért szerette mindenki! Mondom, szerette, mert egyszer csak ahogyan élt, vidáman szembekacagta a halált és amikor még senki nem gondolt arra, szépen itt hagyta hallgatóságát , köztük a családját is. Fiatal volt még, gyógyíthatatlan beteg, de soha nem panaszkodott. Vajon véletlen-e az, hogy még halálában is, főleg utána sokakat megkacagtatott? Mi is történt? Egy középloki dadogós asszony, akinek minden második szava az"izé" volt így meséli el Jani Pista temetését:" Annyian voltunk, hogy az izébe (házba) bé sem fértünk. Akkora izéje(koporsója) volt hogy alig fért ki az izén(ajton) " Persze, akik ezt hallották, nem tudták megállni mosolygás nélkül. Ez fekete humor volt a javából! Pedig csak a nagy "hazudozó" eldagadt istenesen egy szörnyű betegségtől...

De nézzük tovább, mi is a véleménye a hallgatóságnak a "jóézú" vicces emberekről? "Amikor Brazil (Tankó Péter ragadvány neve) a buszon van, mindenki vidám, senki nem állja meg kacagás nélkül. Elig várjuk, hogy vele utazzunk, olyan jókat talál ki"

A hallgatók nagy része tudja, hogy nem szentírás, amit elmondanak a "hazudozók", de mindenkinek szüksége van arra, hogy egy kicsit elvonuljon és egy olyan helyen képzelje magát, ami különös, ahol nem nyomja a valós élet állandó terhe, hanem szabadon jár- kel vidám , nevetséges emberek között, akik ők maguk is valós emberek, de furcsaságaikkal nem veszik annyira komolyan az életet. Tehát a " hazudozók" " jóézú, kellemes" emberek falustársaik szemében. Ez érthető, hiszen Gyímesben az ötvenes évekig nagy volt az írástudatlanok, analfabéták száma, főfog- lalkozás az állattartás volt és egy ilyen népcsoportra jellemző a szóbeliség. Volt is alkalom, ahol gyakorolhatták a szóbeliséget. Valóban Gyímesben, ahol több mint harminc táncalkalom és egy sor más összejövetelel alkalom létezett, főleg ősszel, a hosszú teleken de kora tavasszal is volt alkalom élcelődni, tréfálkozni. Nyáron a nagy dologidő lefoglalta az emberek idejét, de akkor is a kalákák, lakodalmak, búcsúk, táncok alkalmat adtak a találkozásokra és a nehéz munka közben is egy "jóézú" humoros történet üdítőként hatott . Írásunkban nem a klasszikus viccekre gondolunk, hanem a humoros emberek tréfás elbeszéléseire, tréfálkozásaira. Ezek egyrésze idővel folklorrá vál-tak, sok közülük szólásmondássá alakult, megőrizve a humoros, ironikus jellegét. A nevek sokszor helyhezkötttek, habár a viselője rég itt hagyta ezt az árnyékvilágot, a történet él. Itt van pl. a min- denki által ismert szólásmondás: "Egyedül van, mint Kuti Bálint Bukarestben". A szólás eredetét a jó mesélő így magyarázza:

" Kuti B. elvitték katonának, s a szerencsétlen feje pont Bukarestbe került. Nem tudott románul, búsulhatott szegény és írt egy elkeseredett levelet : Kedves szüleim! Első pár soraimmal is tudatom hogy másképpen jól volnék, viselem a katonaságot, az étel is elég jó, csak az a baj, hogy tiszta egyedül vagyok."- Tudniillik, egyedül volt magyar. Az apja vicces ember volt és visszaírt:

" Kedves fiam! Ha egyedül vagy Bukarestben, s unod magad, mert nincs akivel beszélj, hát ülj vonatra s gyere haza! "(Gábor Dezső sz .1921)

Tehát így született a már említett szólás, amely elveszítette humoros jellegét, főleg a be nem avatott számára.

Ezek a humoros történetek úgy születnek, hogy egy élesszemű és nyelvű jó megfigyelő észrevesz valahol valamilyen hibát, emberi gyarlóságot és azt igyekszik nevetségessé tenni, ami éppen azzal válik humorossá, hogy szokatlanul eltér a valós élethelyzettől, a megszokottól. De nézzük, falusi környezetben mi is lehet a humorosság forrása :

- Valamilyen emberi, személyi fogyatékoság, mint a gondolkodás lassú volta, beszéd vagy testi hiba, fősvényesség stb.

- Szokatlan történet, váratlan fordulat.

Meg kell említenünk, hogy itt szó sincs szándékos, rosszindulatú csúfolkodásról. És csakis azzal heccelődnek, viccelnek, aki érti is a tréfát. Aki nem érti azt, arra hamar rámondják, hogy "bükkfa", butyuta. Megtörténik, hogy valaki nem érti a tréfát, ennek harag lehet a vége! Nagy szerepe van itt az éles énvallomásnak, az öngúnyolódásnak is. Íme erre egy példa:

Bokor Péternél, a fia lakodalmába hivatalos volt a felsőloki Sánta P. Imre is. Ez erősen jóézü ember volt, csak úgy folyik még ma is belőle a tréfa, mese, hazudozás. Ott éppen egy fiatal ember róvására élcelődött, aki nem erőst értette a tréfát és egyszer csak megszólalt nagy komolyan:

- Emre bácsi, tudja- e mit, menjen maga az anyja.....

Mindenki elnémult, várta ennek a gorombaságnak a következményét. De Imre bácsi, akinek kitűnő humorérzéke volt, ezt kérdezte:

- Fiam, most rögtön kell- e menjek, vagy elég reggel is, hogy adjam be a az ajándékot. Egy nagy kacagság lett s ez feloldotta a feszültséget, még a morcos fiatal ember is elmosolyodott, igaz tovább ment, mert kissé megszégyenítette a történet. A fentieket elkerülendő, néha meg is kérdezik egymástól, hogy értik-e a tréfát? A humor forrása lehet egy találó jelző, hasonlat, amit nyelvi humorként emlegetünk, de ami szintén gyors és csavaros észjárásra utal. Így pl. a csángó pásztor gyermeket megkérdezi a vadász, a nadrágos úr:

-Na, fiam, hát járnak-e erre a farkasok?

- Hát nem es az angyalok!

- Hát visznek-e el juhokat?

- Hát nem es hoznak...!

Vagy ugyancsak ilyenszerű nyelvi ravaszkodás:

" Haza jó a katonaságtól valamelyik Pistacska legény, leszerelt, s valami szokatlan dolgot észlelt a szomszédjánál, mert, bizony már majdnem három éve ment el hazulról s nem járt itthon. Meg is kérdezte:

- Keresztapa, hát maga szemüveggel veri (élezi!) a kaszát?

- Én nem, keresztfiam, mert oda sok szemüveg kellene! Én kalapáccsal verem, csak szemü -
veggel nézem!" (Tankó Béla - Pistacska sz. 1926.)

Ez egy egyszerű szójáték, játékos ötlet és az ilyenekre felfigyelve, könnyebben megértjük Kantnak a humorról alkotott játékelméletét.

Amint már említettük, a humor elmaradhatatlan tartozéka az elmesélő, a hazudozó. Erről apám mesélt: " Én es tudtam hazudozni, de amikor a két nagybátyám Borospatakaról megérkeztek megyébe, vagy együtt voltunk egy lakodalomban, akkor én biza, hátul maradtam, ők még sokkal jobban és érdekesebbeket hazudoztak, mint én."(Blága István - Mozsikás Jani Pista sz. 1911.)

Hogy miért is hívják őket hazudozónak? Mert ezek a hosszabb, epikus, kitalált történetek, fordulatok , valóban olyan ártatlan, háryjánosos "hazugságok", amelyeknek egyetlen célja, szórakoztatni egy adott közösséget. Mindenki tudja, hogy amit elmesél a hazudozó, az nem igaz! És még is szájtátva hallgatják, bizonyítják annak igazát. Ime, Mozsikás Jani Pista hogyan mesél a lakodalomban az őt körülvevő, kacagó asztaltársaságnak:

- " Istán bá, hát ki van Lófűrészben a johókkal, ha kied itt lakodalmazik "

- Jaj, fiam, azokkal senki! Én soha nem őrizem a farkasoktól a johókat, pedig van vaj ötven! Tudjátok, vettem egy táskarádiót, felkötöttem azt a nagy vezérberbécs nyakára, s ez minden pontos órában elkiáltja magát, hogy "Aici Bucuresti!"- Itt Bukarest! Amikor a farkas meghallja, hogy ő hova került, nem kell annak hús, ereszd, ahogy csak tud, menekül!" Sem a mesélőt, sem a hallgatót nem érdekli a logika. Azt sem tudakolják, van-e neki egyáltalán ötven juha! Ők csak mulatnak a történeten. Az is külön figyelmet érdemel, ahogyan a mesélő előadja a történeteket: hanghordozás, szünetek, mimika, gesztikulálás , mind- mind aláfestik a szöveget. Egyesek valódi színészi teljesítményt produkálnak. Az előadó átéli a szöveget és az ő teremtette, elképzelt fonák- világban képzelettel magát, amelyről úgy beszél, mintha valóban létezett volna. Érdekesek a hallgatók közbekiáltásai : " Mennyen el, Istánbá, tényleg így volt? Nem hiszem!" És akkor bizonyít valakivel az ügyes mesélő. Vannak nagy hazudozók, akiknek a neve így marad fenn száz évekig. Többek között ilyen volt a vén Igyenes. Itt említem meg, hogy Gyimesben majdnem mindemkinek van mellékneve, így különböztetik meg az embereket egymástól. Ez nem feltétlenül gúnynév! Itt pl. a lakosság közel 56 %-a Tankó. Ha Ugrán valaki Tankó Pétert kereste, ilyen vagy 14 volt. Tehát szükség volt a melléknévre.

Nos, a vén Igyenes , az egyik nagy hazudozó így mesélte el az első világháborús barangolásait:

" Még Talián országon is túl mentünk, addig mentünk, amíg eccer hát nincs ahova menjünk. S ott a világ végén lelógattam a lábaimat." A vén Igyenes rég meghalt, de az elbeszélése nyomán keletkezett szólást ma is használják: " Mit lógatod a lábodat, mint Igyenes a világ végén?"

A humor forrása lehet egy szokatlan, fordított helyzet, esetleg az, ahogyan az adott helyzethez viszonyul az egyén. De megtörténik, hogy megszokott helyzet közben szokatlan, nem várt fordulat következik, esetleg komoly dolgokról egy fordulattal, szójátékkal váratlan, komikus, humoros hatást érünk el. Pl. semmi humoros nincs abban, ahogyan az öreg kaszáló csángó bejiált a hegyoldalról a feleségének:

- Anna a légét hozd ki- és következik a logikátlan, szükségtelen folytatás és te magad es gyere ki! "

Ahhoz, hogy humor szülessen, egy olyan személyre van szükség, aki érzékeny és rögtön ráharap arra a helyzetre, ami a világ jelenségeiben antiértéket tartalmaz, ellentmondásra épül.

Aki ezt képes észrevenni, megfigyelni, annak van humorérzéke! De aki azt jól elő is adja, az már ritkább lény, az már veleszületett tehetség és valamikor Ő is művésznek indult volt és eddig a fokig jutott el, mert valóban nap mint nap észlelünk a szóval kinlódó sok iskolát végzett embert, de

olyanokat is, akik az ők négy osztályukkal valódi beszéd,elmesélő művészek. Ez veleszületett adottság. A humort sugárzó, jó tréfacsináló emberre felnéz a közösség, megbecsült ember, a társaság lelke. Tudják, hogy Ő valamivel több, mint társai!

" Ugrán élt egy ember, Ferenc Pista Józsi. Hát ez egy furcsa valaki volt! Csak nézte, nézte az embert, mosolygott, s már kész is volt a gúnynév. Erőssen tudta, milyen nevet kell valaki nyakába akasztani! Az találó, humoros gúnynév volt, ami rejaragadt az emberre, s mindenki mosolygott rajta. Képzeld el, a saját menyit úgy hívta, hogy a "Csendes Óceán", mert hát olyan lassú mozgású, nagydarab fehérnép volt." (Tankó István sz. 1913)

A fentiek szerint a humor egy másik forrása Gyimesben a rengeteg gúnynév, amelyekkel később foglalkozunk. A humoros történetek előadói tehát tehetséges mesélők és jellemző primitív művé - szetükre az oralitás azaz szóbeliség. Gyimesben valóban volt alkalom a viccelődésre, mesélésre, mert az emberek nagy része az 1950-es évekig otthon tartózkodott, állattenyésztéssel foglalkozott és kivéve a "nagy dologdőt", a kaszálást, amikor minden család az oldalakon gyűjtötte a szénát, máskor rengeteg alkalom adódott a mesélésre, élcelődésre. Ezek az alkalmak jelentették itt a szórakozást, társas életet.

I. ÖSSZEJÖVETELEK, ALKALMAK A HUMOR GYAKORLÁSÁRA

1. Esti fonók

Az 1960-as évek elejéig Gyimesben sok kendert és lent termesztettek és azt az év folyamán a fehérnépek feldolgozták. A hosszú őszi és téli esteken összegyűltek a leányok, magukkal hozva a fonnivalójukat guzsalyakkal egy olyan házhoz, ahol legalább egy nagyleány is volt és a szülők is szerették a társaságot , elfogadták a fiatalokat olyannak, amilyenek a mindenkori fiatalok. És nem voltak a ház rabjai. Mert alig kezdtek hozzá a fonáshoz a leányok, lassan beszivárogtak a legények is. A fonást ének, társas játékok, jókedv, néha tánc is követték, és bizony a házat felfordították! És tele volt a levegő jókedvvel, humorral, élcelődéssel. Maguk a játékok is nagyrészt humoros játékok voltak: pl. Kútba esés, Seggbálozás, Sirülj kicsi szék, Kormozás stb.

2. A beszélgető

Dolgos, fonó estéken egy szomszédság apraja- felnőttje, kivéve a legényeket és leányokat, összegyűltek beszélgetni, szomszédolni egy házhoz. Az asszonyok fontak, a férfiak beszélgettek, viccelődtek, a gyermekek valósággal magukba itták a háborús történeteket, a boszorkányokról, szépasszonyokról és lidércekről szóló elbeszéléseket. Így adták szájról- szájra a népi kultúrát. Ezek a beszélgetések magas iskolái voltak a hagyományok átszármatatásának. Az asztal mellett, a gerendából lelógó lámpa fényénél a férfiak ültek, a gyermekek a sutuban hallgatták a történeteket. A tréfás és háborús történetek uralták az ilyen esteket. Ezek helyi személyekről szólóttak, mert itt a klasszikus vicceket alig ismerik és mondják. Nem volt itt szükség Mórckára, még Tündér Ilona is idevaló volt. Úgy látszik, az igazi, helyi jellegű tréfás történetek tartósabbak, ma is élnek. A kísértetek, lidércek, szépasszonyok elköltöztek valahová. Főleg mára, mert a mi gyermek korunkban még közöttünk jártak. Milyen kár, hogy elmentek, hiszen nélkülük sokkal szegényebbek vagyunk!

3. Közös munkaalkalmak, kalákák

A gyimesi kalákákról jelentek meg írások./1 / De magát a hangulatot nem tudták vagy nem akarták visszaadni. Unalmas lenne napokat együtt kaszálni 25-30 embernek anélkül, hogy élcelődnének, viccelődnének. De minden nagyobb csoportban kerül 2-3 ember, akik elkezdik a difámát, a tréfálo- zást. Kaszálás közben is folyik az élcelődés. Valakire mindig rájár a rúd: legényekre, akik

későn érkeztek a guzsalyasból, szó lehet a munkáról, kaszáról (vág-e), majd példázódások kerülnek terítékre, mind egy szálíg humoros esetek, történetek, mert itt nincs helye a szomorkodásnak. Szinte minden történet úgy kezdődik, hogy: "Ügyelj, met te es úgy jársz, mint..., vagi " hallottatok-e a Gagarin apja hogy járt volt a kaszáló kalákájával?" Aztán egy hosszú bevágott rend végén, vagy ha lefogy egy lábfű, megpihennek és hosszabb tréfás történeteket mesélnek, mert így bírják szusszal. Ugyan ez történik frustukkor, ebéd és vacsora közben is. Be nem áll a szájuk, néha rájuk szól valaki: "Ügyelj, mert éhesen maradsz, mind ...." És egy újabb történet kezdődik. Olyan ez, mint az Ezeregy éjszaka meséi. Kerül minden közösségben jó improvizáló is, de az esetek nagy többségében ezeknek a történeteknek már jól kialakult formája van, már folklorrá ötvöződtek, van olyan is, amelyiket már száz éve mesélnek. Csak a hallgatók újak, de ha nem is új a hallgató, akkor is a kis közösség élvezi a történetet, esetleg a mesélő teszi a történetet színessé.

4. Szapuló rakás, szapulás

Szokás volt az 1960-as évek előtt a szapuló rakás, ami abból állt, hogy a vastagabb gyapjú ruha - darabokat, kender és len fonalat nagy, szapuló kádba rakjták, 2-3 napon át forró luggal öntözték, forgatták, majd az asszonyok és leányok a patakon mosószéken sulyokkal kisulykolták, a vízen rázták. A szapulás, szapuló rakás inkább a tél elején, a fonás elvégzésekor történt és a befagyott patakba lyukakat, léket vágtak és ott történt a darabok, ruhák kimosása. Itt csak asszonyok és leányok voltak, jaj volt annak a férfi embernek, aki erre járt, mert nem szabadult meg az asszonyok éles nyelvétől: ki akarták mosni a rajta lévő ruhákat is, le akarták húzni a nadrágját, gatyáját.

5. Táncalkalmak

A táncalkalmak valamikor a gyimesiek legfontosabb szórakozási lehetőségei voltak. Több mint harminc táncalkalmat ismertek és a közös, nagy táncokon kívül minden korosztálynak megvoltak a saját táncalkalmi. (2). A legfontosabb táncalkalmak a következők voltak:

- lakodalmak A lakodalmak itt valamikor két, három napig is eltartottak. Volt ott idő viccelődni, énekelni, élcelődni és humoros történeteket mesélni. Ezen kívül a lakodalmas ceremónia maga is tartalmaz egy sor humoros epizódot. Gondoljunk csak a leány "kivevésére" amikor valóságos szócsata folyik a vőlegény és a menyasszony szószólói, gazdái között. Az igazi menyasszony helyett elkötött arcú banyákat ajánlanak, ezen mulat az egész közönség. Ez az alku nem rögzített szöveg, sok az improvizálás. Ez teszi életízűvé! Aztán végig az úton, a vőlegény házáig énekelnek, viccelődnek, azért lakodalom a lakodalom! De ugyanezt teszik az asztalok mellett, tánc közben és végig, amíg csak tart a lakodalom. Már csak maguk az elejtett megjegyzések is tele vannak humorral: "nézd csak, úgy táncól, mintha leszakadt volna a dereka" "na, én es jót küzsdöttem"(kínosan táncolt) vagy "hallgass János, sze olyan hangod van, mint egy repedt ércfazagnak" Néha össze is vesznek az ilyen megjegyzéseken.

A bálók nagy változatát szervezték itt, hiszen a tánc volt a legfontosabb szórakozási alkalom. Ezek mindenike alkalom volt a humor élesztgetésére, gyakorlására. Így ismertek hívogatós kosaras bált, házasember- bált, szerbált. Itt nem csak táncoltak, hanem egyik nagyszobába hosszú asztalokat terítettek, ahová az asszonyok kirakták a hazuról fedeles kosárban hozott falnivalókat: kolbászt, disznófősjatot, hurkát, álivánkát, kötes palacsintát stb. A vendégek egy alkalmi közösséget alkottak, ahonnan nem hiányozhatott a humor.

Délutáni és esti táncok - Itt a fő dolog a tánc és közös éneklés volt, kevésbé időt szenteltek viccelődésre, mesélésre. De élcelődés, a gúnyoskodás itt is szájon forgott. Egy ilyen történetet így mesél el a "hazudozó":

"Folyt a délutáni tánc, a legények, leányok szépen táncoltak, énekelgettek, a vénasszonyok pedig szokás szerint lócákon körbe ülték a termet s pletykáltak a fiatalokról. Többek között két ugrai vénasszony es beszédbe ered:

- E , te Borbár, mekkora csúf, fekete legény az, amelyik a mozsikás előtt ropogtat, s milyen csúful táncol, vajon kié lehet?

- Az az enyém, Kata!

- Jaj, mekkora szép legény, s milyen szépen sirül!"

Radinák- keresztelők - Az újszülött gyermek keresztelése a megszületéstől hat hétre történt. Utána délután és este következett a radina, a szülők táncos evést- ivást, mulatságot rendeztek a gyermek tiszteletére. Ide a keresztszülők, testvérek, nagyszülők jöttek. Nem tévedtem, amikor keresztszülőket mondtam, mert megtörténik, hogy egy újszülöttnek tíz- tizenöt keresztapja(anya)

Van, sőt találkoztam olyan esettel is amikor egy gyermeket harminc keresztanya vitt a templomba! Nos így elképzelhető, hogy a radina, vagyis a névadó ünnepség felér egy kisebb lakodalommal : olyan ellátás van, akár egy lakodalomban, zene, étel, ital és világos, hogy a humor itt is jelen van.

Megyézések - Egy másik gyakori alkalom, ahol mindig jelen volt az egészséges népi humor is, az olyan családi összejövetelek voltak, ahol csak a rokonok voltak jelen. A legnagyobb ünnepek előestéjén vagy estéjén(húsvét, karácsony, Szilveszter) a család egyik tagjához,legtöbbször a legöregebbekhez összegyűltek a testvérek, gyermekek családjakkal és egy éjjel átbeszélgettek, átmeséltek, mert ez nem volt táncos összejövetel, ez annál intimebb családi beszélgetés volt. Nem tudom, miért nevezték " megyézésnek", de ma is ez a neve. Inkább a család öregebb tagjai jönnek össze, a legények, leányk mennek a közös bálba. A kisebb gyermekeknek ezek az esték felejthetetlenek, szájtátva hallgatják az öregek elbeszéléseit, humoros történeteit, tréfáit.

6. Navétázás- ingázás - vonat, autóbusz, állomás, váróterem

A vonat, hajó, autóbusz, állomás, ahol várnak, vagy váróterem mindig is helyszínei voltak a történekeknek, elbeszéléseknek. Itt egy olyan alkalmi kis közösség alakul ki, akiknek pillanatnyilag közös a sorsuk: megosztják titkaikat, elbeszélgetnek, mesélnek. Nos, az 1960-as évektől az erőltetett, esztelen iparosítás alkalmat adott a gyimesi csángóknak a vándorlásra, ingázásra. Naponta gyímesből mintegy 2500-an ültek naponta vonatokra, buszokra és beözönltek a városokba ipari munkára, sokan szakképzetlen munkát vállaltak a nyugdíj reményében. Ez a dolog felbolygatta a nyugodt, megszokott életet. A kételtűség egészségileg is tönkretette az embereket, nem csak lelkileg: lehetetlen volt a gyárban is és otthon is egész munkaerőként sokáig dolgozni. Szerencsére, nem vesztették el a humorérzéküket, uton- útfélen velük volt a humor: amíg vártak, amíg utaztak, amíg együtt dolgoztak. Igaz, amikor egy közösségben tevékenykedtek, amelyik nem csak gyímesiekből tevődött össze, univerzális humorra tértek át. De mihelyt a gyímesiek magukra maradtak, azt a humort, élcelődést üzték, amit sajátjuknak érezték. Persze, erre hatott a városi humor is. Olyan kifejezéseket vettek át, mint " gyertek, cseréljünk nyálat!" ami tolvajnyelven azt jelentette, hogy kártyázzanak. De az alap difáma, élcelődés, humor az számukra a gyímes témákról, gyímes szójátékokkal történt, gyímes nevekkel.

8. A bodega (korcsoma) mindig is a viccelődés, történet mesélés, humor fő hadiszállása volt. Sokan nem éppen azért a deciért, féldeciért mentek a bodegába, hanem a hangulatért! Az Isten tudja, hányan visszautasítják otthon a könyörgő feleség pohár pálinkáját, legyen az édes, mézes, a bodegai rossz pálinkáért, amit társaságban, történetekkel fűszerezve fogyaszthatnak el.

9. A kispad - Valamikor Gyimesben is, a főút mellett a gazdák kispadokat készítettek portájuk elé, ahol a férfiak ünnep napokon összeültek és politizáltak, meséltek, viccelődtek. Ezek a kispadok valóságos hagyományt teremtettek. Még ma is van Gyimesben egy hely, amelyet "az örmény kispadjának" hívnak. Az 1900- as évek elején élt ott egy örmény kereskedő, aki padot ácsoltatott üzlete elé, oda gyűltek a férfiak beszélgetni. Az örmény valahol a világban rég meghalt, a pad elkorhadt, de csendes esteken a férfiak, ha egy csepp idejük akad, ma is bejelentik otthon:"

"Elmenyek egy kicsit az örmény padjához"

A felsoroltakon kívül még sok alkalom van, ahol szájon forog a tréfa, levegőben lóg a humor! Hiszen ahol öt- hat ember összegyűl, ott már nem csak a mindennap nehézségeiről beszélnek, hanem igyekeznek néhány percre elmenekülni ebből az igen- igen megtappintható reál- világból és fittyet hányva a nehézségekre, betegségekre, halálra és minden nehézségre, humorukkal szinte szembekacagják azokat. Mert miről szólnának a virrasztókon, temetéseken, torokon előforduló történetek, esetek, amelyek nem hangos kacagást, de fanyar mosolyt rajzolnak az emberek arcára? Így jutunk el a fekete humorhoz. Fekete ruhában jár ez a humor a gyászolók között, de jelen van és kész megmosolyogtatni a közönséget. Érvényesül a népi filozófia a halál természetes mivoltáról: "Halottak a holtakkal, élők az élőkkel!" Íme egy ilyen esetet hogyan mesél el egy "hazudozó":

"Amikor a vén Gábor Andrásnak a tora javába folyt, hát csak megérkezik a borospataki jó komája, Fikó. Látszik rajta, hogy nem a tegnapi nyálával van. Amikor a fennjárók, a tötögetők iránta értek, hát csak elragad egy poharat, felszökik, s azt mondja:

- Adja a fennvaló Úristen, hogy sokszor érzük meg ezt a napot!- Az emberek azt sem tudták, hová legyenek, sírjanak-e vaj kacagjanak, sze ilyen a toron nem szoktak mondani! Csakhogy Fikó éppen egy névnapozásról tántorodott bé ide!"(Gábor Erzsébet sz 1914)

A lapos, fordulat nélküli történetek elfelejtődnek, az arra érdemesek körforgalomban maradnak, csiszolódnak, szájról- szájra terjednek. Egyfajta humoros népi alkotásokká válnak. Ezek helyi adomák és a legrövidebb formájuk már szólás- mondás:

"Sokszor érzük meg ezt a napot, mint Fikó a Gábor András torát" Itt már folklorizációs folyamatnak vagyunk a tanui. A szereplők száz éve már a "csutakosban" pihennek, de nevük, történeteik közszájon forognak.

A szólás- mondássá alakult történet, a népi anekdota motívuma, maga a történet is vándorolhat egyik vidékről, faluból a másikra. Megtörténik, hogy névvel veszik át, más esetben a jó mesélő, a viccmester idevaló, helyi névhez igazítja a történetet. Mi a következőkben a tiszta, helyi történetekkel foglalkozunk és a viccelődést a helyiek szerint értelmezzük: nem a klasszikus viccekre utalunk, hanem helyi anekdotákra. Találunk viszont olyan esetet, amikor a középloki monovalens eset (...A vén Baliga így járt...) átalakul Csíkban polivalens szimbólummá (...a gyimesi csángó így járt...)

A humor elengedhetetlen feltétele a közeg, a ráérzés, megértés. De az is fontos, milyen közegben, helyzetben hangzik el a humoros történet, ezért említettem elébb a gyülekezeteit, az azonos emberek gyülekezeteit, ahol gyökeret fog a humor, sikere van a mesélőnek. A helyi történetek nem kapnak univerzalitást, nem alakulnak viccé. Hiába mesél valaki nem idevalósiaknak egy jellegzetes gyimesi tájszavakkal (légé, truzsak, küszkülő) teletüzdelt történetet, ezt igazán csak itt mosolyogják meg. Ezek a történetek sokszor emberi sorsokat tesznek nevetségessé. S ha bár nem mindenki fogadja szívesen a nevetségesség szerepét, igaza van Battaux XVIII. századi francia esztétának: " A nevetségés azokban a hibákban van, melyek szégyent okoznak, de fájdalmat nem,

lényege pedig valami ellentmondás az ember gondolkodása, erkölce, szelleme, a természet és a bevett szokások között". Ilyenformán ír Hoppál Mihály magyarországi néprajzkutató is humorról: "A komikus szövegben a komikum egyik forrása éppen az, hogy az adott szövegben felépített világ és a valós világ között óriási az eltérés. Ismert dolog ezen kívül, hogy a humor forrása még lehet a különböző világok, szubkultúrák ütközése, a komikus helyzetek jelenléte és, nem utolsósorban a nyelvi fordulatoknak is lehet komikus erejük." Ki gondolná, hogy az írásosságot annyira nélkülöző népcsoport ennyire érzékeny legyen egy nyelvi fordulatra?

"Egy fonóban folyik a difáma, tréfa. Arról is szó esik, hogy mostanában elég sokan elköltöznek ebből az árnyék világból. Egy fiatal ember megkérdi az öreg Pista Ferencet:

- Hát Ugrán halnak-e az emberek, Ferenc bá?

Az igen, aki nem süket! - válaszol az öreg. Tovább folyik a szó, hogy vajon ki fog a nagybőjtben elpatkolni, mert most nem valami kellemes temetkezni, nagy a hideg. És mindenki a 88 esztendőes öreg felé kacsingatott félszemmel. Mert hát ő a legkorosabb!

- Jó, jó de itt nem úgy van! Nem a korosok, hanem a sorosok következnek! És kifordult az ajtón.

A humor forrása lehet, amint már említettük, a hibás viselkedés és gondolkodási modellek kigunyolása, ábrázolása. Ilyenek lehetnek a fősvénység, butaság, másképp gondolkodás, valamilyen fogyatékoság, gyengeség, naivság stb. Ismét hangsúlyozzuk, hogy az ilyenfajta kinevetés nem rosszindulatú. Ha az érintett érti a tréfát, ő maga is mosolyog, még akkor is, ha le és fel ugrál az ádámcsutkája. Ez a kinevetés olyan "ne vessünk a saját bajunkon" ízű. Igaz, a gúny élessége attól is függhet, jelen van-e a főhős, vagy sem. Ezek a humoros történetek nem sablonosak, mint a klasszikus viccek. De lehetséges, hogy a jó mesélő, aki több tucat ilyen történetet ismer és mesél, bizonyos fordulatokat "betanul", megismétel, amelyek így sablonossá válhatnak. Máskülönb ezek nem fikciók, hanem meg történet vagy lehetséges helyzetek. Ezek inkább anekdoták, amelyeket életizük, erkölcsi tartalmuk és vonzó, nevetető, humoros jellegük élte. Hoppál Mihály szerint ez egyfajta életfilozófia is! Tulajdonképpen itt nagy szerepe van az önismeretnek, önleplezésnek, önjellemzésnek, egyszóval az emberismeretnek, mert ha van benne csattanó, konfliktusokat oldhat fel. Főleg a mai, idegroncs világban ezekre nagy szükség lenne! Mert a humor az egyfajta védekezés a tressz ellen. Azt gondolná az ember, hogy ezek a "hazudozók", humoros mesélők, "csúfandárosok" csak gúnyolódni tudnak. Dehogy! Legtöbbjük igen is, művészi érzékenységgel van megáldva és lehet, hogy ahhoz a színészhez hasonlítanak, aki világeletemben kacagtat, de ő a lelke mélyén egy szomorú ember!

Érintettük, hogy a mesélőnek, a narrátornak óriási szerepe van és rendelkezik egy sor olyan tulajdonsággal, ami nem mindenki birtoka. Ilyen tulajdonságok: jó megfigyelő képesség, humorérzék, gyors észjárás, nyelvhasználati és mesélő készség, jó hang, jó kedv, szimuláló készség, akiből árad a jókedv. A jó, humoros elbeszélő, mint minden művészhajlamú egyén, ezekkel a tulajdonságokkal születik. Már iskolás gyermekek között is akad sok humorral megáldott gyermek. Az élet szürke napjait teszik ők színesebbé! Megtörténik, hogy egy családban vagy nemzetségben több jóhumorú, jól mesélő személy van. Ezt a rokonságot "csúfandárosoknak" hívják. Így pl. a Bitangok "csúfandárosok", akárcsak a Blágák. Úgy érzik, s ez sokszor így is van, hogy a "hazudozó" tehetsége öröklődik. "Az apja es ilyen jóézü ember volt"- mondják egy-egy utódról. A mesélő, difámázó sem engedhet meg magának bármit, mértéktartó kell, hogy legyen. Aki túllépi a határt az élcelődésben, azt nem fogadja el a közösség. Azt mondják róla, hogy "bő tréfája" van. S ha még valakinek tehetsége sincs, de erőlteti a szereplést, rögtönt megbünteti azt a közvélemény. A humora nem is humor, elviselhetetlen és ilyenképpen vélekednek róla: "Az Isten öröjzön meg

attól, hogy a lakodalomban Sz. Emre mellé kerüljön az ember! Erőst unalmatos beszéde van."(Blága István sz 1912) Minden hétköznapi ember megszokott beszélgetése, úgy gondolom, nem "unalmatos". De az illető, akiről szó van, mindenképpen tréfálkozni akar, anélkül, hogy humorérzéke lenne, s így ő válik a gúny tárgyává!

Nem csoda, ha a szóbeliség jellemzi ezeket a humoros történeteket, hiszen itt még az 1930- as években is a fő foglalkozás a pásztorkodás, erdőlés volt. Elég sokat hallgattak nyaranta a kalibánál, pásztorkodás közben és ha összegyűltek, kikíváncozott belőlük a szó és a humor. Ezenkívül az olvasással nem igen bajlódtak, mert a XX. század elején is nagyrésztük analfabéta volt.

Ha a történetek tárgyát vizsgáljuk, nagyrésztük az egyszerű emberekhez, munkálatokhoz, a mindennapi élethez fűződik, de majdnem minden társadalmi réteg helyet kap bennük. Így vannak tréfás történetek a papról, tanítóról, orvosról és a mindenkori rendszerről, kapcsolódnak az ember különböző életszakaszaihoz: gyermekkor, fiatalság, öregség. Jelen van a csattanós, zajos humor, de találkozunk diszkrét, halk humorral és nem ritka a fekete humor, amely a halállal parolázik. Ebben benne van a paraszti filozófia: hiába kesergék vagy bújkálok a halál elől, az úgyis megtalál. Akkor legalább mosolyogjak szembe vele!

II ADATTÁR

a) Mindennapi humor

1.) Az öregek úgy hitték, hogy ha valakinek a füle viszket az feltétlenül időváltozást jelent. A vén Gazdáné elpanaszolta nanyámnak, Isten bóldogítsa, hogy a tegnap egész nap viszketett a füle, eppe szakadt meg a szüve, de ő biza meg nem vakarta, mert a család fenn, Barackosban éppen szénacsinalással foglalkozott, egy fajka száraz rend volt, s nehogy megverje az eső.(Molnár Péter- Busulán sz. 1902).

2.) A vén Juon kiment Hegyeshavasra, hogy a kancáját vezesse haza, mert egy csomó buglyája gyűlt az oldalon és béakarta vontatni. Egy kicsitt szórakozott ember volt, örökké úgy motyogott, beszélgetett magába. A kanca fejibe kötőféket húzott és elindult hazafelé. Jövőgetett, motyogott, de vissza egyszer sem nézett. Útközben úgy Csapásszáda körül a kötőfék kicsúszott a ló fejéből. Mikor az öreg a háza elejibe ér, békiált:

- Anna, vesd le a vetegetőt, met megérkeztünk! Nézi az asszony, s hát a kanca sehol, az öreg pedig szorítja a kötőféket.(Molnár Péter- Busulán sz. 1902)

3.) Minden embernek megvan a maga baja. Így történt meg, hogy a fonóban beszéd közban szó esik ilyenről, olyanról, hogy milyen rossz világ van most, bészolgáltatás, élelem hiány, minden baj összegyűlt. Erre az öreg Ferenc Jánosné es közbeszól:

- Ó, fiaim, most nincs es rossz világ! Akkor vót rossz világ, amikor az öregemmel esszekerültünk vót. Egy este valahonnan jöttünk haza, tüzet kellett vóna tenni, met nagy hideg vót, de benn egy szikra fa sem vót. Akkor az uram egy nagy bogos csutakba beleszorította mind a három fészinket, úgy, hogy mü biza tűz nélkül le kellett feküdjünk! Az vót a rossz világ! (M.P.Busulán)

4.) A csángóknál az " üstben-tej" ma es megbecsült étel! Megfőzik a kemény puliszkát, az üst aljára rápergelődik a korc , a meleg üstbe hideg tejet öntenek, puliszkát aprítanak belé, apróra vágják kanállal, körbeülnek a gyermekek és szerre kanalazzák. Nos, a dánfalvi cigányok hordták ide a cserepedényeket: fazakat, tángyérokát. Erőst megörvendett egy árus, amikor bétoppant egy házhoz, s hát körülvették vagy haton az üstöt , met itt majdnem minden háznál vót öt- hat gyermek, és onnat

merték a párolgó tejet. Na, gondolta, ezeknek nincs tángyérük. Kezdi elészedni a portékáját, de a háziasszony leinti, hogy ne fárodjon, nekik elég cserép edényük van.

- De hát akkor métt esznek mind az üstből?

- Azétt , met ez így jó!- válaszolta az asszony. (Molnár P. Busulán)

5.) Hidegségen felindult az agrármérnök, s érdeklődik egy nénitől, hol tudna kijutni hamarabb Szalamás fejibe.

- Mérnök úr, menjen csak azon az ösvényen a kert mellett, ahol a marhák járnak s ott kijut Szalamás fejibe.(M. P Busulán)

6.) Ugyancsak ezzel a mérnökkel történt meg, hogy ment fel Hidegségre egy patakon , nagy meleg volt , bement egy udvarra vizet inni a csorgónál. Látja, hogy az udvaron a szabad tüzelőnél a háziasszony éppen szép, gusztusos pityókat főzött héjában. Megkívánta és kért az asszonytól egy-két pityókat.

- Vegye nyugodtan, mérnök úr- biztatja az asszony- vegyen amennyit akar, sze úgy es a disznóknak főztem! (M. Péter -Busulán)

7.) Kaszál két csángó Setétpatakon, a neviket nem mondom meg. A feleségeik pallogatták a rendet és beszélgettek:

- Mi van az uraddal, Tera, csak nem beteg?

- Jaj, leesett szegény az odorból s úgy megütte magát, hogy elig mozog.

Telik, múlik az idő, s úgy kerül, hogy a férfiak egymásmellé érnek a kaszálással, mert úgy húzódott a birtok.

- Mi van veled, Péter, nem úgy haladsz a kaszálással, mint máskor.

- Hát idehallgass, szomszéd, a fiam úgy meg vert, hogy elig élek.

8.) Itt Kápolna patakán élt a vén Szomor a nagy családjával. Jövevény volt, nem tudom honnan és olyan mindenes, mindenhez hozzafogott, mert nagy volt a család s földje sem volt. Az egyik ember elhitta, hogy rakjon neki egy kemencét

- De ért-e a megrakáshoz, János bácsi?

- Há hogyne értenék!

Dolgozik szorgalmason s amikor elvégzik a munkálatokat, a háziasszony behívja vacsorára, egy-két pohár pálinkára. Egyszer csak fut bé nagy szuszogva az udvarról a gyermek s azt mondja:

- Édesanya, édesanya, szökjék hamar, met a kemence esseomlott!

Az asszony reanézett a mesterre. Az meghajtogatta a fejit, széjjel tárta a két kezit s azt monta:

- Hát, te Jula, nem tarthat míg a világ! (Jancsó Károly sz. 1952)

9.) Nem tudom ezt a K. Bálintot ki csinálta vót, de ujan fekete vót, mint a szító. Elvitték bé Konsztancára katonának és egy július végén írta haza:

" Kedves szüleim az első pár soraimmal is tudatom, hogy itt erőst nagy meleg van, nem mint nálunk. Én erőst leburnultam, meg se üsmernének..." Tankó István sz. 1914)

10.) A vén Kukulác örökké szeretett kérkedni, nagyokat mondani. Egy estefelé beszélget a kapuban az egyik szomszédjával. Valahonnat olyan jó ételillat jött feléjük.

- Az asszony húst süt. Ma ünnep van...

Abban a pillanatban kiszökik a legküssebb cefre az ajton s elkiáltja magát:

- Desanyám azt mondta, jőjjön bé, met megfőtt a pityókaleves! (Blága István sz 1911)

11.) Az öreg Burkusné misérejáró asszony vót. Egyszer, mise után kérdi egy rokon fejérnép a menyit:

- Anna, hát hogy van anyósod, fenn jár-e? Itt arra mondják, hogy "fenn jár", aki nem beteg, dolgozik.

- Fenn jár a nyavalyát, ujan beteg, a földön es elig tud menni...(Bara Péter sz. 1898)

12.) Nannyámmal jötünk le az úton Ugrán. Az öreg asszony 80-on felül volt, nagyot hallott, s olyan nagyon beszélgetett, mintha más is süket lett volna. Emre Péter Emre kinn üldögélt a sánc széjén a háza előtt, el volt félszegedve.

- E, te fiam, hogy elcsúfult ez az Emre! - kiáltja nagyanyám.

- Kied elég szép - válaszolja a sánctól az öreg, mert ő betegnek beteg volt, de nem süket! (Blága Gyula sz.1939)

13.) A vén Gyárfás régulás, fösvény ember volt. Egyszer rendezett egy kaszáló kalákát, met sok helye volt és itt ilyenformán segítették ki az emberek egymást. A kaszások előre tudták, hova kell reggel összegyűlni. A háziak nek tudhatták, hány kaszásnak kell frustukot vinni, met az erdő tetejétől nem látszottak a kaszások. Ezért ki kiált a háziasszony:

- Hány kalánt vigyek, Gyárfás?

- Ne kiábálj, ne hallják az emberek, s ha te otthon ettél, akkor csak egy kalánt hojzál, met csak egyedül vagyok!(Tankó Péter-Bitang sz. 1898)

14.) Kicsi Miklós Emre es egy igen- igen magának való, fösvény ember vót. Nagy helyei vótak, gondolta rendez egy nagy kalákát. Meghívatta a kalákásokat, sokan el es mentek, met molnár es vót, s minden. Emre bízatta őket:

- Vágyják édes embereim, met fő a berbécshús! Tova dél felé hazamennek, s hát, Uramisten savanyú káposzta lapi levest tettek az emberek elé!

- Egyék édes embereim, met ebben a melegben jól esik a jó sebes(it savanyú!) leves. Mú ilyenkor úgy szeressük!

- Nálunk es igen a disznyók- szól közbe András Péter. Azután Kicsi Miklós Emre biza hiába csinált kalákát, met oda senki sem ment!(Tankó Péter-Bitang sz.1898)

15.) Ahol sok van, oda még több kell, s a vagyont sporlással, fösvényiséggel szaporíthítják. Hát így volt Póra is bíró korában. A libavárosi nincsentelenek nála dolgoztak . Egyik alkalommal ott dolgozott valamelyik Andrika is. Bémennék ebédelni s a pityókaleves erőst vékony volt. Andrikanak gyengén csúszott, s a bíró dicsérni kezdte:

- Egye, Péter bá, egye, mert én szeretem. Szegény pityókaleves, mi lenne, ha ne lenne?

- Szegény biza ez, szegény pityókaleves, bíró úr...- mondja s tovább piszkálgat az átlátszó levesben.

- Ámáli, Ámáli, tégy túró a Péterbám levesébe- mondja a bíró szégyenkezve.(Blága András)

16.) Tudják-e, a vén Kocsák, aki Kápolna - pataka fejében lakott, híres volt a marhaságairól. Valahol hallotta azt a beszédet, hogy " Üljön ott, nem kér enni". Na hát egy hétfőn ő es elment le a piacra s vett egy rossz tehenet. De ennek semmi tőgye nem vót s teje sem. Amikor hajtott hazafelé, nézi- nézi egy szomszédja, aki olyan bellér forma ember volt s kérdi:

- Métt vetted meg, te János ezt a meddű tehenet, sze ez nem ad egy csepp tejet sem, nincs tőgye.

- Hadd el szomszéd, ott elhányódik valahogy, nem kér enni! - s avval ment tovább.(Tankó György - Gagarin sz.1937)

17.) A vén Kocsák, akiről már szó esett, fogadott egy szekereset és elvitte bé Palánkára a malacait a piacra. Áldogál a malacok mellett, jönnek- mennek a vevők. Egyikkel mind egyezkedik, s az mutatja, hogy ne, a szomszéd is ilyen forma malacokat árul, s ő 1200 leit kér darabjáért. Annyit én es megadnék annyit, ha annyiért ideadja- mondja a vevő.

- Nem lehet annyiért- mondja Kocsák, az asszony meghagyta, hogy 1000 lei alatt ne adjam! Így a vásárból nem lett semmi, az Istennek sem tudtak összeférni. (Tankó György- Gagarin)

18.) Kocsák nem ismerte a pénzt. Akkor, biza, 100 lei nagy pénz volt, nem mint ma! Egy kiló cukor öt leit ért. Az öreg vett két kilogramm cukrot s még gázot(petroleum), úgy, hogy vagy 12 leit kellett volna fizessen. Odaadja a 100 leit , s amikor az elárusító akarja adni a visszajáró pénzt (88 lei) nagyvonalúan elutasítja:

- Ó menjen el, ne mind banizzon! (Tankó Gy. - Gagarin)

19.) Kaka János Hidegségen teljesen az asszonytól függött. Akármit kérdeztek tőle, ő azt válaszolta, hogy" Nem tudom, Kata rendezi". Csakhogy semmi sem örök és Kata megbetegedett. Az orvos felírt egy fajka orvosságot, János gyalogolt vagy 8 km a patikáig és megvette az orvosságokat. Elindult hazafelé, de összekavarta , hogy melyikből hányszor kell bevenni. Olvasni sem tudott szegény feje, hirtelen egy gondolata támadt, visszalépett a patikába s mert azt szeretete volna, hogy minél hamarabb felgyógyuljon Kata, a következőket kérdezte a patikusnőtől:

- Patikus néni, ha Kata erőst szereti, egyszerre béveheti-e az egészet?(Prezsmer Péter-sz.1924)

20.) Egy éjjel Cs. Emre valamit szekérret vitt fel Ugrán s a lovak alig bírták. Pont a temető iránt a kerék belement egy nagy hegébe s egy tappodtat sem tudtak lépni a lovak. Emel, emel Emre, felmérgeződik s ezt mondja mérgibe:

- Na, most hol vagytok, halottak, gyertek segíteni azt a... és egy cifrát káromkodott. A temető mellett lakott Lila, egy cigány legény, akinek soha nem volt fája, most is éppen a temetőben lopta a kidőlt keresztfákat, s azt mondja vékony, remegő hangon:

- Itt vagyunk, jövünk, jövünk...

Cs. Emre úgy megijedett, hogy abban a helyben hagyott lovat, szekeret és hazáig futott. (Tankó Péter sz. 1938)

21.) Itt biza régebb sok kisértet járt! Lüdércek, szépasszonyk, boszorkányok. A hazajáró lelkek is sokat bolyogtak. Pistacska legénykorában járt guzalyasba fel Sántatelekébe, a későbbi feleségéhez. Ugrán, a Kötelek iránt egyszer , amikor ment guzsalyasba, elég sötét volt, de látja, hogy az út mellett az oldalon vele egyirányban jövöget és sóhajtozik egy nagy fehér valami: hej, hej, jaj, jaj.

Na, ez valami kísértet- gondolja magában. A haja emelkedett, a kicsi csángós kalap alig állt a fején. Előbb keresztet vetett, hogy a bolygó lélek távozzon, de ez csak eregelt mellette. Akkor, ereszd el, megfutamodott, a kísértet lemaradt. Ez így ment vagy három- négy este. Egyszer, gondolja magában, hadd csak el, kísértet! Amikor újra kezdett éjjel sóhajtozni a kísértet a megszokott helyen, keresztül szökött a sáncon és supp! A vasvillával egyet rászózott a kísértetre.

Jaj, ne üss meg, Pistacska! S a szomszéd levette fejről a fehér lepedőt. (Tankó Béla- Pistacska sz. 1926)

22.) Mondjam el, keresztfiam, hogy volt, amikor téged kereszteltünk. Hát, február volt és nagy hideg. Csak mi, keresztanyák gyülekeztünk vagy tizenegyen, téged jól bépókáltunk s elindultunk a templomba. Nem volt messze csak úgy egy félkilóméternyire. A pap végzi a dolgát, mi a miénket, s mikor vége van a ceremóniának és kijövünk a templomból, azt mondja Fazakasné keresztanyád, aki korcsmáros volt, hogy mi komaasszonyokul lépünk be egy kicsit a korcsmába, meg vagyunk félig fagyva, melegít egy kicsi jó cukros bort. Hát az melegített is, jó édes volt s mi illogattunk. Téged feltettünk a pultra s ott hallgattál. Aztán szépen hazaindultunk. Amikor a temető mellé értünk, utolért a pisilhetnékesség, a bor egyrésze kikiváncozott. Téged szépen letettünk a hóba, mi pedig nyugodtan pisiltünk, ott nincsenek házak. Aztán, mint aki jól végezte a dolgát, szépen elindultunk hazafelé. Amikor bédergetünk nagy vidáman hozzátok, kérdi nanyád:

- Na, hogy volt, sírt-e sokat a gyermek?

Én összechapom a két kezemet:

- Kutya gyilkos teremtette, hát a keresztfiunkat abban a helyben felejtettük, ahol pisiltün A két legfiatalabb, futás a temetőig. Hát, ott pillogtattál, mégcsak nem is sírtál. (Baconi Miklós Péterné sz. 1899)

23.) A vén Halmágyinak (Pulika), a híres mozikásnak, hazajön a fia a katonaságtól szabadságra. Addig valami bőcs legények a mulatságban bántalmazták az öregot, mert voltak olyanok, hogy tánc közben parancsolgattak a cigánynak, mit huzzon, régulázták. Elmennek, hogy megigyanak egy pohár bort a korcsomában a hazajövetel tiszteletére. Hát ott vannak a régulás legények is. Az öreg már elmondta volt a fiának az esetet. Neki bátorodva a bortól, a fiatal Halmágyi odaszól a betyároknak:

-Milyen bajotok volt apámmal? Na, most puflérozzátok!

Erre fel előlép az egyik legény és siríti, hárs! Egyet leken az öregnek. Felmérgelődik a fiatal Halmágyi:

- Na, még egyet merj odaütni az apámhoz, te...

Erre előlép egy másik és supp!- ő is leken az öregnek egyet. Ezt még vagy kétszer elmondja, s az öreg örökké kapott egy taslit. Egyszer megelégteli s azt mondja

- Hagyj fel ezzel fiam, többet ne hetvenkedj, sze amíg odavoltál nem kaptam ennyi pufot. Ejsze megakarsz üttetni! (Molnár Péter- Busulán)

24.) Egy rakottyási román, Bárbu, felszállott ide a lokra egy nála sokkal öregebb özvegy asszonyhoz. Itt dolgoztak, éltek , Bárbu es má odaöregedett a vénasszonyhoz. Egyszer Bárbu lemegy a községházára s kérdi a tanács titkártól:

- Titkár úr, má vagy 17 évet én es itt dolgoztam, ha a vén bába meghal, én kapok-e valamitvagyomból?- tudniilik, nem voltak törvényesen megesküve. A titkár vigasztalni akarta:

- Nem hal meg a bába, Bárbu bácsi...

- Az egyszer csak meg kell haljon, titkár úr! - s azzal kifordult az öreg az irodából. (Demeter J. sz 1931)

25.) Ugrán, E. P. Annáék, akinek Rossz S. vót az ura, erőst szegények vótak. Marhájik sem vót, gyalogszánkón húzták a tűzifát es az erdőről. Egyszer vettek egy fejős johót, hogy legyen egy csepp tej a háznál. Amikor este fejni kezdi Anna a johót, hát összecsapja a két kezit, béfut az urához:

- Jaj, jaj te szerencsétlen, mét nem nézted meg, amikor megvetted, sze ez a johó fészeg, csak két csicse van! - Nem tudta szegény, hogy a johóknak csak két csicsük van, nem mint a tehén-nek! (Tankó Károly- Bitang sz. 1932)

26.) Amikor az öreg Föczét temették, hát mivel messze van a háza a temetőtől, a megállóiak nem mentek el a felvételre, hanem a templom alatt várták a halottas menetet, hogy ott majd ők is beállnak a menetbe. Valamiért késett a menet. Várták, várták, de hiába. Hát akkor az úton feltűnt egy biciglis menyecske . Az egyik vénasszony kérdi, mert látta, hogy feketében van:

- Kicsi Kata, nem láttad-e a halottat?

- Nem én, Borbár né, met levót fedelezve a koporsó!(Tankó Imre Kóta sz. 1935)

27.) A vén Kukulácnak szokása volt, hogy az ívó cimborákat, szesztestvéreket egy jó dorbézolás után meghívta magához vendégségbe. A baj csak az volt, hogy nem igen akadt amivel megkínálja őket! Hogy megszabaduljon a nehéz helyzetből, veszekedni kezdett a feleségével, aki állítólag örökké elteszi a ládakulcsát, ahol az élelmet tartották. Addig veszekedtek, amíg a vendégek megunták a cirkuszt és kisonfordáltak az ajtón. Honnan tudhatták volna a szegény vendégek, hogy a láda üres volt! (Blága István- Mozsikás sz. 1911)

28.) Én azt mondom nektek, hogy ha a férfi kisebb is mint az asszony, vagy is terpébb ahogy itt mondják, azért ne matasson erőst a férfihez, mert úgy jár, mint András Péterné...András Péterné nagy termett fejérnép volt, Péter, az ura egy tenyérrel terpébb. Minden lakodalomban Péterke jól beszédett pálinkából, s aztán végig hazafelé s még otthon is , csemerkedett, kötődött, hetvenkedett. Egyszer, gondolja az asszony , úgy pufon vágom ezt a kicsi hörcsögöt! Siriti s supp! - vág neki egy kalafintát. Péterke egyet- kettőt pillantott, s úgy megteremtette a nagy szép feleségét, hogy az biza az ágy alatt kötött ki, met itt olyan magas ágyak vótak. Azért mondom nektek, az asszony ne üssön a férfiúhoz! (Tankó István Bitang sz. 1914)

29.) Régi román világban, 19 után , biza, a román csenderek verték az embert, mint Gothárt Moduvában. Haza jó az egyik legény szabadságra. Elig vitték volt el, még a túrósmáléja ki sem hült a rejben s má jött es haza, a magyarokat szerették a tisztak, met megbízhatóak voltak, nem loptak. Nos, haza jó Péterke szabadságra. Közben az apja bele volt keveredve valami erdőlopásba. Eljön hozzuk két mokán román csender, kérdezgetik az öreget,de az semmit se mond, met egy szót se tudott románul. Felmérgelődött az egyik csender s megcsapja az öreget. Elölép a fia s amit tudott ő es, mondta románul, hogy megvédje az apját. Azt mondja, hogy " mai dai, mai dai", s a csender adogatott egy- egy jó pufot, met amit mondott az azt jelentette magyarul, hogy "még adjál, még adjál" Egyszer a csender es megunta a verést ás abbahagyta. Erre a legény azt mondja büszkén:

- Szerencséje vót apámnak, met ha nem tudtam vóna románul, a csender szépen meg es ütte vóna!
(Tankó Béla Kondor sz. 1902)

30.) E. P Anna levelet kap a fiától és mindenkinek büszkén újságolja:

- A fiam valami nagy tiszt, mert az írja a katonaságtól a levelező lapon, hogy TIMISOARA!-Ez magyarul Temesvár.

A következőkben nem minden adomának jelöljük a forrását. Szájon forognak ma is, helyi jellegűek, de nem mindeniknek ismerem az elmondóját, én magam halottam azokat gyermekkoromban és azután különböző összejöveteleken.

31.) A melegítés vagy román eredetű szóval "toptyitott" a csángó legkedveltebb étele, főleg puliszkával. Ez úgy készül, hogy egy ércclábasba vajot melegítenek, ahhoz hagymát aprítanak, majd sajtot, ordát, tojást összeolvasztanak és abból lesz a melegítés. A csiki erdész Sötétpatakon bétalált egy házhoz, ahonnan jó illatok áradnak, éppen melegítés készül.

- Éhes- e az erdész úr, enne-e egy kicsi melegítést?

- Hát egyet- kettőt megehetek- mondta az erdész, mert nem tudta, mi ez és hogy nem darabban mérik.

32.) Az öreg B. Gábor annyira megvénült, hogy már az evésnél sem érezte, mennyi az elég. Amikor a fia úgy gondolta, hogy az öreg eleget ett, csak ennyit mondott neki:

- Kied beteg úgy- e, édesapa?

- Az én, fiam - s az öreg rögtön ellódította a fakalánt.

33.)A kaláneltetés mást es jelent. A szeredai kórházba béviszik az öreg Faggyast. Ez itt ritka dolog volt, mert az emberek nem mentek kórházba. Itthon betegeskedtek, ott minden ismerőse, közelálló-meglátogatta, aztán ha a burjánoktól meggyógyult jó s ha nem, vitték a csutakosba. De ez ma is így van, igaz? Vagy meggyógyul, vagy nem. Egy estefelé az öreg erőst figyel, emelgette a fejét, nyugtalan volt. Megkérdi egy ágyas szomszédja, mi a baj, mire az öreg:

- Ujan járkálás van künn, ejsze valaki elvette(eldobta) a kalánt?

33.) Pulika Misi, a híres cigány mozsikás örök életében félt a betegségtől. Egyszer találkozik Gazda Emrével, akit örökké fogott a zsigora.

- E, te Mihály milyen sápadt vagy, csak nem vagy beteg?

- Én nem es, Emre bá, s azzal ment tovább. De rendesen reszketett. Találkozik egy asszonnyal

S kérdi tőle:

- Jula né, sápadt vagyok- e?

- Vagy a francot te Mihály, sze olyan fekete vagy mint a szító.(korom) Tényleg fekete volt.

Na, hadd csak el Gazda Emre, mert ezt te visszakapod! Úgy es történt. Rendeznek Antalok patakára az egyik házhoz egy betyár hívogatós kosaras bált, ahová csak a meghívott házasemberek mehettek. Gazda Emre híres mulató ember volt, s mint az első embereknek, neki is meg volt a nótája, amikor ránézett a mozsikásra, az rögtön azt kezdte húzni. Gazda Emre is szépen bébillegett az ajtón, már tánc lépésben jött, nézi Misit, az semmit! Eléér a cigány elejibe, ahol ropogatni szoktak, nézi azt, integet, a mozsikás pedig leszól:

- Mi van, Emre bá, ejsze elvesztett valamit? _ s szító fekete képe csupa vigyor lett. Gazda Emre már tudta, hol ess bé, de ebből nem lett harag! (Molnár Péter- Busulán).

34.) Nem es olyan rég, az egyik öreget befektetik a szeredai kórházba. A legjobb komája ráveszi magát és meglátogatja. Erőst meglepődött, amikor a komáját egy nagy terembe találta, minden csupa fehér, azt sem tudta, hova lépjen. Egy darabig szóhoz sem tudott jutni a meglepetéstől, de egy idő múlva valamivel vigasztalni akarta a jó komáját s azt mondja :

- E, az istenfáját, te komám, hát te még örökké élsz? (Blága Károly- Kóta sz. 1933).

35.) Borospatación a Blágák , Pista Istá és Pista András, a két testvér, erőst csúfandárosok voltak. Szerették, ha valakivel kibabrálhattak s aztán jókat kacagtak. Képesek voltak arra, hogy valahonnan szereltek egy döglött egeret vagy patkányt, azt szépen becsomagolták, piros pántlikával átkötötték, előttük letették gondosan, látható helyre az útra, felmászta az odorba, mert a csür az út mellett volt és mint két kölyök, lesték a hatást. Amikor a megtaláló eldobta a csomagot, újra kötötték szépen! Akkor még mindenre jutott idő!

36.) Középkoron mindenki római katolikus vallású. Egy családhoz beházasodott egy református fiatal ember. Egyszer ő is elmegy a misére, hogy lássa, milyen itt a szertartás. Egyhelyre leül, mert korán érkezett. Csak arról tudta meg, hogy a nők sorába ült, hogy nemsokára fejnépek vették körül: oldalt, elül, hátul csupa asszonyosság. De hát most már mit csináljon? El volt gondolkozva és egyszer hallja, hogy a pap mondja:

- Áldott vagy te az asszonyok között...A fiatal ember felkapja a fejét, mert ott csak ő volt egyedül az asszonyok között. Otthon el is kérkedte, mit mondott a pap.

- Jaj, fiam, hát az nem reád vonatkozott, hanem így szól az imádság:

" Üdvöz légy, Mária, kegyelemmel teljes

Áldott vagy Te az asszonyok között..."

37.) Cs. Gyurka fenn lakott egy patak fejében. Nagynevű családból származott, szeretett kérkedni. Egyszer valami idegenekkel beszélgetett, akik megkérdezték tőle, miért húzódott fel a patak fejébe.

- Hát az állattartás végett. Szeretem az állatokat s itt akármennyit tarthatok.

- És még is, mennyi állatja van?

- Hát egy tehén s egy ló...- jött a válasz.

38.)Általában az asszonyok fékezik a férfiakat az ivásban. De kerül olyan család is, ahol az asszony ebben is méltó társa a férjének. Sőt! Háromkútról be- be jött egy házaspár a faluba, a lokra. Ilyenkor rendezték a falu központban az ügyes- bajos dolgaikat, de a nap legnagyobb részét a korcsmában töltötték. Az asszony ilyenkor így bízta a férjét:

- András, ezt igyuk meg, még egyet megiszunk itt, s veszünk az útra es egy litret, de aztán siessünk, mert se kiednek, se nekem nincs bakancsunk, s éjjel hideg van!

39.) Nagy, betyár mulató legények voltak a Cs. fiai. Amikor ők ropogtattak a mozsikás előtt, oda más nem fért be. Egy esti táncban Jani ropogtat veszettül, mulat, már a zenészt is kifárasztotta. Elkiáltja magát:

- Hujzad kicsi Pulika

- Én vagyok a cs. fia Janika! Hababa!

Felmérgelődik a zenész és csak úgy felszájjal leszól mozsikálás közben:

- Jani, Jani add meg az ötszáz lejemet!

Erre Jani úgy elment a mozsikás elől, mint akit pofon vágtak!

40.) Vándor B. kaszált Hidegségen az egyik nagygazdánál. Egy kicsit olyan egyszerű ember volt. Vágja, vágja, erőlködik, de a kaszája az Istennek sem vágott, mert rossz kasza volt és meg sem tudta jól verni.(élezni) Odanyomta a földhöz és még a földet, bundzsákat is felvágta.

- Bálint, ne vágd fel a bundzsákat, a tehen nem szereti!

- Emre bá, ha nem szereti, kitöpi - jött az okos válasz.

41.) A.J. Emrét meglátogatja a csíki székely komája. Éppen jókor jött, mert disznóvágás volt. Nézi a székely koma jobbról, nézi balról a disznót és egyszer csak megszólal:

- Jó bőrt vágtaal, komám! Ugyanis a disznó rettenetesen sovány volt.

42.) Rég elment T.Fülöp Felsőlokról, valahol az Érmelléken él. A szülei elhaltak és gondolta egy halottak napján haza jő, misérevalót ad és egy kicsit imádkozik a szülei sírjánál. Itthon senki nem gondolja a sírt, hacsak a nagynénje nem. Az anyja temetése után nem is járt errefelé. Megérkezett már előző nap egy öl virággal és a nagynénjénél keresett szálást. Másnap egyedül indult a temetőbe, később jött volna a nénije is. Kereste, kereste a sírt és úgy tűnt, megtalálta. Még üres volt a temető, elfogták az emlékek, gondolatban elbeszélgetett a szüleivel. Telik az idő, gyülekezni kezdtek a gyászolók és megérkezik a nagynénje is.

- Jaj, fiam, hát nem az a szüleid sírja!

- E, az istókját, mennyit sírtam hiába a reggeltől!

43.) Régi magyar üdőben itt katonák voltak, mert volt az első világháború, de azonkívül itt határ volt, az ezeréves határ. Az asszonyok akkortájt nem voltak a sütés- főzés nagy mesterei. Tejtermékeket ettek puliszkával, télen füstölt disznóhúst, ezt- azt. A katona konyháró sokszor kaptak egyet- mást a szájtáti gyermekek. Leggyakrabban tejeskávét és cikória kávét adtak. P Ferenc gyermek volt és erőst szerette a kávét. Otthon az anyja soha nem főzött ilyesmit. Annyira szerette, hogy mikor jött a második világháború, önként jelentkezett katonának, csak kávét ihasson. Csakhogy a kávévás egy kicsit megnyúlt, mert orosz fogságba esett és kerek hét esztendő múlva jött haza! Mikor hazajött, az anyja első kérdése az volt:

- Kell-e kávé, Ferenc?

44.) Gyímesben az ötvenes évekig kevés tésztát sütöttek az asszonyok. Két- három féle süteményt ismertek: a kőtes palacsintát, az álivánkát és pánkót (fánk). Ezért itt még ma is a sütemény az sütemény, a tészta pedig nyers tészta, amiből készül a kenyér, palacsinta, kürtőskalács. Na hát G. Péter, Isten boldogítsa, peres ember volt, a magyarokkal valami helyet perelt, járta esztendőig a törvényszéket. Ott látta s hallotta, hogy a székely atyafiak a tárgyalások után meghívják az ügyvédjeiket, hogy megkínálják tésztával, ezzel- azzal. Neki pedig semmi! Hazamegy és monja a feleségének:

- Te asszony, amikor még megyek tárgyalásra, nekem pakolj tésztát!

Eljön a peres nap. Az asszony nem sokat kérdezősködik, felpakol egy csángóstarisznyába tésztát. J. G. Péter illedelmesen leteszi a padok mellé a lábaihoz a tarisznyát, hogy majd ő is megkínálja az ügyvédjeit. Folyik a per, kérdezősködnek, teszik magukat, hogy veszekednek az ügyvédek és

egyszer hallja G. Péter, hogy csatt! Csatt! Valami csattog. Még az ügyvédek is felfigyeltek, olyanokat csattogott. Néz oda Péter, s hát, Uramisten, a tarisznyából szépen folydogál ki a kőtes tészta. Mert az asszony élesztős, kovászos nyers tésztát pakolt a tarisznyába, az most a melegben dagadt, pattogott, nőtt. Péter szépen elsomforgott oda, kivitte a tésztás tarisznyát s letette egy lépcső alá. Hogy ott mennyire szaporodott meg, azt nem tudom!(Blága István sz. 1911).

45.) Úgy gondolom, valaki az elődjeinkből mozikás lehetett, ezért a mi nemzetségünk a mozikások. Ez a melléknevünk: Mozikás Pál, Mozikás Jani s én vagyok a fia, Mozikás Jani Pista. Na, hát én Magyar csüvésben szolgáltam mint erdész. A lakodalomba oda is gyimesi zenészeket hívtak, mert itt, Középkon éltek a híres zenészek, a Pulikák. Egy szombat este, milyen az erdész, én is betaláltam egy lakodalomba. Azt mondják, a a mozikás úgy meg részegedett, hogy az egész lakodalom semmit sem ér. Egyszer csak az egyik vendég a fejéhez kap:

- Pista bá, hát magát Mozikás Pistának hívják, kell tudjon mozikálni! Már lökdöstek is az emelvény felé, milyen a részeg ember, időm sem volt védekezni, kivették a cigány kezéből a hegedüt, egyrésze már pattogatott, táncolt is. Csakhogy hiába hívnak "mozikásnak", én még a nyirrentyüt sem tudom rendesen fogni. Hogy szabaduljak meg ezektől? Hopp, megvan:

- Emberek, valaki hozzon egy nagyocska harapófogót!

- Minek?

- Meg akarom fordítani a húrokat, mert én balkezes vagyok! Erre a cigány úgy megijedt, hogy elrontjuk a mozikáját, hogy rögtön elpárolgott a részegsége.

- Jaj, huzom én, csak epe tönkre ne tegyék a drága mozikámat! Na, így szabadultam meg, s a cigány szép reggelig húzta. (Blága István- Mozikás)

46.) C. Jánoska előző este radinában volt, keveset aludt, pittyes volt, de a nagymiséről semmi pénzért nem akart hiányozni, minden nagy misén ott volt. Így ezen a vasárnapi Istentiszteleten is ott volt. Folyt szépcsendesen a mise, s egyszer csak Jánoska jó hangosan rázendített, hogy:

Babám haját száz felé fujja a szél...

A mellette ülők alig tudták elcsendesíteni, ugyanis elszunyodott és amikor csendesen a misések énekeltek egy mise éneket, ő félálomban rázendített egy világi nótára.(Bartos Erzsébet sz. 1947)

47.) Ugyancsak vele történt meg, hogy éjjel ellopta a Paphelyéről a pap lekaszált sarjút. Mert minden vasárnap templomba járt, de azért ő egyáltalán nem volt szent ember! A lopás nem tudódott ki addig, amíg egy szép nap C. János meg nem gyónta hatalmas bűnét a papnak. Egyszer csak arra lett figyelmes a templomban imádkozó jónép, hogy a gyóntató sekrestyéből hangoskodás, veszekedés, majd kiabálás hallatszik. Fazakas pap kiabálta:

- Takarodj ki, gazember! Elloptad a sarjúmat. Nem oldozlak fel!

- Ha nem annyi- mondta C. János, s azzal szépen kifordult a templomból.

48.) A negyvenes években Ugrán színdarabot tanít egy tanítónő a fiataloknak. Milyen a fiatal, eszi a zsigora, hát a próbákon viccelődtek, szertelenkedtek, kiforgatták a szöveget, s örökké az " üljön a lócámra" helyett azt mondták: " üljön a pucámra" A tanítónő figyelmeztette, hogy ne mind mondják bolondul, mert megszokják, s az előadáson is majd így mondják.

- Mi aztán biztosan nem- erősködtek a fiatalok- sze ejsze tudjuk, mit beszélünk!

Eljött az előadás napja, sokan begyűltek az előadásra, akkor nem volt televízió, még a pap is ott volt. Nagy volt az izgalom, folyik az előadás, s egyszer csak elhangzik az énekes szöveg, hogy "üljön a pucámra!" Nagy lett erre a kacagás a teremben.

49.) Sötétpatación két asszony összeveszett valamiért és már tíz éve nem voltak baszédes viszonyban. Egyszer csak jő haza az egyik, Borbár, a kalibától, s látja, hogy pont a kapujukban beszélget négy asszony. Közöttük volt a haragosa is. Most mit csináljon? Hogy köszönjön? S azt mondja: - Jó napot adjon az Isten a többinek, egynek ne! S azzal békfordult a kapun.(Kicsi Kóta)

50.) Két hidegségi öregember, Molnár F és M. Béla beszédtek öreg létjükre a kalap alá s énekeltek a bodegában. Nézi egy darabig őket a jó, vicces komájuk s azt monja:

- Jó komáim, az Isten megfizeti, hallgassatok el, sze úgy énekeltek, mintha egy köves úton menne egy szekér s ti a nyújtó végén ülnétek!(szekérrúd) Azok nem csak elhallgattak, hanem még a korcsomából is kimentek! (Blága Károly-Kóta)

51.) A vén Cokán gyenge gazda volt, főleg hanyag. Egyszer felküldi a fiát a hiuba, odoba, nézze meg, mennyi széna van az álltoknak, mert még, bizony két hónap van tavaszig. Felmegy a fia, vizsgálódik, vakarja a fejét, s amikor lejön a hiuból azt mondja:

- Desapa, az odorban úgy körül belül ... semmi széna nincs!(Blága Károly- Kóta)

52.) Á. Fülöp és Pali tanító utaznak a vonaton hazafelé. Közismert tanító volt, kész segíteni mindenkin minden helyzetben. Szeretik is a mai napig a falusiak. Megérkeznek a Megállóhoz és mindketten megfogják a szembelevő ülésen lévő televíziót. Lecipelik, már le is léptek, amikor egy román elkiáltja magát románul:

-Jaj, fogják meg, vizsika televíziómat! Ezek ketten összenéznek:

- Hát, Pali bácsi, nem a magáé a televízió?

- Nem, Fülöp, csak én azt gondoltam, hogy a tiéd és segíték...

53.) Borospatación felhőszakadás volt és óriási víz hömpölygött lefelé. Mindenki védett, amit csak tudott. Egyszer csak látják, hogy B. Péter egy karóval fut fel a víz mellett.

- Mit keres, Péterbá?

- Hanem egyeb, elvitte a kölykeket a víz! Jaj, jaj!-

- De hát akkor miért fut felfelé?

- Tényleg, igazatok van... s megfutamodott lefelé a víz mellett. (Baliga András sz 1968)

54.) Az első háborúban valahol, Olaszországban fogságba esett két gyimesi katona. Elszktek a fogolytáborból és jövegettek hazafelé. Egy hét múlva, ki tudja, hol járhattak, valahol Szerbiában, Boszniában, ki tudja. Egyszer csak megszólal az egyik:

- Minden megjár, komám, haladgatunk, csak Delne mezeje ne lenne, s le Sántateleke! Ők csak ezt ismerték, mert csak itt jártak azelőtt.

55.) Új pap érkezett Bükkbe, mert Dani pap meghalt. A részeges sekrestyés panaszkodik a valakinek :

- Tudja-e, komám, jobban szerettem Dani papot, mert ő örökké hagyott a kehelyben mise után egy-egy kicsi misebort. De ez az új pap úgy kiigya, hogy nekem egy csepp sem marad!

56.) A gyimesi fejrnépek nem jártak ki a faluból, ezért románul egy szót sem tudtak. Ugrán, T.Kata néni is a 60-as évek elején bement egy átalvető sajttal a moldvai, Komonestire, a bányászok városába. Itt jól vették a tejtermékeket. Az asszony vitt vagy tíz kilónyi jó édes ordát is. Vellegették, de még elég sok megvolt. Mit csináljon, hallotta, hogy ott mindenki kínálja a portékáját. Volt mellette két vicces fiatal ember, az egyik felbízattja:

- Kata néni, kiáltta hangosan, hogy "urda verde", mert mindjárt megy a vonatunk, s magának még sok kőccsége meg van! El is kiáltja magát az asszony, vagy kétszer, háromszor, az emberek gyülekeztek köréje, mosolyogtak, de senki nem vett ordát. A két smeker kacagott, gyanus volt a dolog, s egyszer egy idegen ember azt mondja az asszonynak:

- Maga tudja-e mit kiált, jó asszony?

- Igen. Azt, hogy "édes orda, édes orda!"

- Azt a nyavalyát! Maga azt kiáltja, hogy "zöld orda, zöld orda!" Azért nem vesz senki!

57.) Egy felsőloki legény viszi le Palánkára a nagy piacra a malacokat. Ma is oda viszik, ott árulják. Viszi szekérral és Középlokon megállítja Diaconu őrsparancsnok. Igazoltatja, mert akkorjában zavarták a piacosokat. Mindent az államnak kellett volna beadni. Kérdi:

- Cate purcei ai ?(Hány malacod van?)

- Noua si cu ma-ta zece! (Kilenc s anyáddal tíz!) - Azt akarta mondani, hogy az anyjuddal tíz.

58.) Rengeteg ilyen történet van a helybéliek román tudásáról. A középloki vendéglőben, a konyhában dolgozott B. néni. Egyszer betoppan az őrsparancsnok és a főnök után érdeklődik. Nagy erejük volt ezeknek a csendőröknek akkor, ettek, ittek ingyen, mindenki félt tőlük. Kérdi:

- Unde este seful? (Hol van a főnök?)

- Afara, porcule! (Kifelé, disznó!). Azt akarta mondani, szegény, hogy kinn a disznóknál(mellékgazdaság). Alig tudták lecsendesíteni a parancsnokot!

59.) Egy román fejrnép valahogy Gyimesbe kerül férjhez. Tanulgatott magyarul, de mindent fordítva mondott. Egyszer elmennek a férfiú nagypapjához látogatóban. Az asszony meglepődik, amikor a falon meglát egy jó nagy Szűz Mária képet, elcsodálkozott, hogy a magyaroknak is olyan szentjeik vannak, mint nekük Moldvában és ezt mondja:

- Én ezt üsmerem. Ő az anyád Krisztusa! Azt akarta mondani, hogy a Krisztus anyja!

60.) Gyors, nyakatekert kérdések, humoros válaszok:

- Borja van-e, Kálmánbá? - kérdi egy legény a felsőloki korcsmában.

- Van a tarka tehénnek!- jött a gyors válasz.

Egy borjú bement a szomszéd sarjús kertjében. A gazda tudta, hogy kié az, de még is megkérdezte a szomszédot:

- Szomszéd, ez a borjú a magáé-e?

- Az nem, komám, az a tehéné!

Nadrágos úrinépség járja a legelőt, erdőket. Talán vadászni mennek. Fenn, Apahavasában megkérdeznek egy pásztorgyermecket:

- Látom, pásztornak szegődtél, fiacskám.

- Nem es papnak!
- Hát, járnak- e a farkasok?
- Nem es az angyalok!
- Vittek-e el juhokat?
- Nem es hoztak! Na, Istennek hagylak, fiam, jól elbeszélgettünk!

61.) András P. Húsvét előestéjén elment az anyjával a templomba. Ilyenkor egy jelképes Krisztus - sir van a templom egyik felében, egy koporsóban van egy bronz Krisztus, ott imádkoznak a hívek, megérintik és megcsókolják szenvedő Krisztust. A gyermek, olyan 8 éves lehetett, odaférfkőzött a szoborhoz. Amikor megakarta csókolni Krisztust, valahogy megbotlott és a száját belevágta a bronzba, hogy a szája felhasadt és folyt a vér. A nagy csendben a megijedt gyermek elkiáltotta magát:

- Édesanya, jaj, jaj, a Jézuska megmart!

Az emberek nem tudták megállni kacagás nélkül.

63.) Az egyik ugrai Bl. gyermek először ministrált életében a szigorú papnak. Úgy tíz éves lehetett. Otthon olyan környezetben élt, hogy gyakran forgott a pohár és úgy látta, tanulta, hogy amikor kitöltik az italt, az nem ülhet sokáig a pohárban, azt be kell csapni! Úgy is lett! Folyt a mise, az áldozatra pohárba bor került. A gyermek nem teketóriázik sokáig, megelőzi a papot, felragadja a poharat és cseppig kiitta a misebort. Az egész mise a továbbiakban keveset ért, mert az emberek alig bírták kacagás nélkül! De annyi biztos, hogy a gyermek többet nem került közel az oltárhoz.

b.) A TÖRTÉNELEM SZELE ÉS A HUMOR

64.) Kicsi magyarüdő elején (1940) Horthy Miklós Csíkba készült. Nagy volt a felhajtás, hátha Gyimesbe is eljön. Levonultak a csángók a patakokból csodalátni. Ugrán egy egész rokonságot, nemzetet, úgy hívnak, hogy a Bitangok: Bitang András, Bitang Miklós stb. Itt a "bitang" szónak elsőrendű jelentése a "törvénytelen gyermek" Nos, ahogy a főúton a község háza körül gyúródik a jónép, megjelenik egy aranyaszájú kakastollas csendőr és elkiáltja magát:

- Hátra, bitang nemzetség, hát nem látjátok, hogy nem lehet járnai az úton?

Az öreg Bitang András, aki ő maga is ott tátotta addig a száját, elsomforgott haza, leeresztett orral és lehangoltan mondta az érdeklődőknek:

- Ezek már valahonnan üsmernek münköt mert egy csender nevünkön szólított!

65.) Óriási szélmalom- harc folyt itt a szocializmus éveiben a vallás ellen! Értelmetlen buta harc. És főeszköz falun a tanító volt. Ezért a vallásos falu szemében a valamikor szeretett tanító figurája összemósódott a kommunista ateista hajcsárok alakjával. Pedig ezek a tanítók vallásos, jógazdák gyermekei voltak, sokan közülük mélyen vallásosak. A tanító volt, aki disznókat, kutyákat, tyúkakat írt össze, jelszavakat meszelt a kerítésre, házak falára, leste a gyermekeket a templom előtt! Már nem a falu lelkéhez közel álló tanító volt ő. Pedig legtöbbjük úgy lett párttag, hogy nyakába sózták a párttagságot. Sokszor komikussá vált tevékenységük az értelmetlen harcban.

Az őszi vecsernyék idejére, hogy elvonják az asszonyokat a templomból, kiadták a parancsot, hogy szervezzenek olvasó esteket az iskolákhoz. Későn jött a parancs, nem tudták végig járnai a házakat s ezért kiadták H. Gabiék a gyermekeknek, hírdessék ki otthon, hogy az iskolában este hét órakor olvasóeste lesz. Nagy volt a sürgés, forgás, mert estére bejelentkeztek valami rajoni ellenőr

elvtársak is, hadd lássák, hogy folyik itt az ateista nevelés. Na, volt is amit itt nézzenek! Gabiék elfelejtették, hogy itt az olvasó az nem más, mint a rózsafüzér! Estefelé megérkeznek az elvtársak, a tanító előkészítik az olvasnivaló dolgokat az olvasó estére és kétségbeesve észlelték, hogy a belépő asszonyok mindenike rózsafüzért morzsolgatott a kezében. Azaz olvasót, hiszen ő olvasó estére jött! Az elvtársak hírül vitték a rajonban és minden nagyobb gyűlésen feldolgozták a tanítók óriási tévedését az ideológiai munkában!

66.) A kommunista rendszernek sikerült annyira félrevezetni a munkásokat, hogy elhitette velük a vezető szerepüket és azt, hogy igazán csak az ő munkájuk értékes. Ha bányász, vasöntő, traktorista, gyárimunkás valaki, csak az dolgozik igazán. Ezért nem volt meglepő az iskolában az ilyen válasz:

- Aranka, hol dolgozik az édesanyád?
- Nem dolgozik, tanító néni, ő minőségi ellenőr a gyárnál!
- És te mi akarnál lenni?
- Én inkább tanítónő!
- Miért Aranka?
- Hát, mert nem kell dolgozni!

67.) A háborúkor Csicsóba megérkezett egy német katona- szerelvény. Itt napokat kellett várni, a n jó szokásukhoz hiven elkezdtek mosakodni, borotválkozni. Görbéről a féleszű J. ott hányódott, küldözték ide- oda, valamilyen munkát adtak szegénynek. Egy meggondolatlan valaki felbízta, hogy álljon fel egy kocsira és kiáltja el magát, amilyen hangosan csak kifér a száján, hogy Geber heraus! Úgy esett, a németek pedig hagytak csapat- papot és három perc múlva már feszes sorba álltak a vagonok előtt, riadó készültségben! Amikor rájöttek a dologra, a szegény ártatlan J. alig szabadult meg a golyótól!

67.) Még az ötvenes évek elején vagyunk. A demokrácia helyi változata, a népi demokrácia virágzik. Nem sok különbség van az elnök és a takarító között, az elvégzett osztályokat számítva. Felsőlokon egy ilyen takarító és mindenek küldönc volt D. János. Egyszer úgy történik, hogy megérkezik a rajontól egy elvtárs, a község házában pedig csak D. János tartózkodott. Terepen voltak.

- Na, akkor maga jön és megmutatja, hol lakik ez és ez. Nem szolgáltatták be a tejet, szabotálnak, szóban kell álljak velük.
- Megyek, csak bezárom az aktáimat.
- Milyen aktákat?- A kiküldött kihúzza a fiókot, s hát benne van egy kitörött végű ceruzahegy s egy összetépett iskolás füzet!

68.) A hetvenes években esketés volt a középloki Néptanácsnál. Utána a fiatal pár meg szokta kínálni a tanács alkalmazottait is a vendégszobában. Egyszer szól a telefon s Erzsébet néni, a takarítónő veszi fel azt:

- Mondja bátran, drága elvtárs, mert akár én, akár az elnök...
- De maga ki?
- Én T. Erzsébet, a takarítónő.

- S magán kívül valaki van- e?

- Hogyne, édes elvtárs, mindenki magán kívül van már a tulsó szobában. Tudja itt esketés volt.

69.) A csángók általában távol álltak a politikától, de az ötvenes években a jobb gazdák nem engedték a gyermekeiknek, hogy úttörők, vörösnyakkendőes pionírok legyenek, mert azt mondták meg kell tagadni az Istent és még attól is féltek, hogy úgy járnak, mint Koreában, ahol állítólag az amerikaiak piros nyakkendőjükkel aggatják fel a gyermekeket. Anyámat is lehívatják ebben az ügyben az iskolához. Nem valami nagy, szívbéli kommunisták voltak ott a tanerők, de kellett tegyék a feladatukat. Mind győzik anyámat, de ő nem s nem. Végül az igazgató teszi magát, hogy felmérgeződött és gondolta, megijeszti a nénit:

- Kata néni, úgy látom, hogy maga egy nagy reakciós!

Anyám meghajtogatta a fejét és azt mondta:

- Nem baj!- tudniillik, ő nem tudta, hogy mi az. Ezeket nekem az akkori igazgató mesélte kacagva, amikor már nagyobb lettem.

70.) A népi demokráciának kezdetben volt egy emberségesebb arca, amely főleg a jelszavaival megtévesztette a szegényebb rétegeket. Valóban iskolák, bentlakások létesültek itt is, ahol ingyen ettünk. Sok ügyvéd, tanító, tanár került ki abban az időben innen. A szegényebbje politizált is, mert úgy érezte, kezében a hatalom. Így megtörtént, hogy egy egész gyűlést, amely akkortájt nem volt ritka esemény, egy család vezette le ilyenformán:

- Elvtársak, átadom a szót édesanyám elvtársnőnek!

Vagy itt, Középkon , amikor államosították a fűrészüzemet, nem állta meg egy öntudatos valaki a hős munkásosztályból, hogy oda ne bökje a volt tulajdonosnak:

- Na, Bálint úr, ezután nekünk dudál a gyár!

- Az eddig is öt órakor nektek dudált, mert ti jöttetek munkába. Nekem nem dudált! Aztán a munkásosztály mennybemenetele valamilyen okból elmaradt...

71.) Az emberek hamar rájöttek, hogy a szocializmus hangzatos szólamai csak mézes madzagok! A hidegségi M. I. behívatják csíkszeredába, a rajoni pártbizottsághoz, mert nem adta be a kötelező tejkotát (kiszabott tej mennyiség-ingyen!) Jelenkezik is csíkban egy nagy perzsaszőnyeges irodában az atyafi és egy köpcös, jól ápolt elvtárs, aki a munkásosztály soraiból emelkedett ki, gondolta, ráijeszt a parasztra.

- Hallom, nem akarja beadni a tejet! Maga mit gondol, mit eszik majd a városi dolgozó? Vegye tudomásul, ha továbbra is makacskodik, szabotázs miatt bezáratom!

- Ahogy tük elkezdtétek, lehet, hogy ez is bévalósul - s azzal köszönés nélkül kifordult az ajtón.

72.) - A hetvenes években erőst kellett a párttag! Minden falusi és városi dolgozóból párttagot tak faragni. Értelmiségire nem volt szükség, azok túl okosak voltak. Érezhető volt, hogy a párt vesztett erejéből. Ezért rengeteg gyűlést tartottak, faluhelyen is csak úgy nyüzögtek az aktivisták. Arról volt szó éppen egy ilyen borospataki pártgyűlésen, hogy a párttagoknak meg kell érteniük, hizlaljanak disznót, adjanak be tyúkot, mert az országnak nagy szüksége van ezekre.

- Na, elvtársak, ki mit vállal?

- Nekem otthon sincs tyúkom, mit adjak? Jó lesz-e, ha a Gostátnál (állami kereskedés) veszek egy tyúkot s azt leadom az elvtársaknak?

A megyei elvtárs látta, hogy itt az öntudattal bizony baj van.

- Na, B. elvtárs gyűlés után maradjon vissza, hogy négyszemközt beszéljünk!

Amikor vége van a gyűlésnek, hát látja az elvtárs, hogy legelsőnek B. gyúródik ki az ajtón.

- Hova siet, elvtársam, nem megmondtam, hogy akarok magával négyszemközt beszélni?

- Hát éppen odamegyek. Mert künn áll Jancsika P. komám, annak es csak fél szeme van, mint nekem s bé kell hívjam, ha maga négyszemközt akar beszélni velem! (Baliga A. sz. 1968)

73.) Aktivisták érkeznek Szeredából, beszélnek Iljics lámpájáról, a villanyáram fontosságáról és a következtetés az, hogy minnél hamarabb fizessenek le egy bizonyos összeget. A gyűlés, amit Borospatakára hívtak össze, az összeg nagyságát dönti el.

- Van egy kérdésem- emelkedik szóra a félszemű B.

- Mondja elvtársam, maga párttag, biztos érdekes és jó javaslatai, kérdései vannak.

- Én csak azt akarom kérdezni, hogy a félszeműek egész villanydíjat kell- e hogy fizessenek, mert csak félszemmel látnak?

- Üljön le, B.!- inti le az okos kérdezőt az elvtárs. (Baliga András sz . 1968)

74.) Mint bármelyik állattartó népcsoport, úgy a gyimesiek sem értékelték valami nagyra az iskolát, a nadrágos embert. Ezért még a XX. század elején is, a lakosság mint egy fele írástudatlan volt. Nehéz tészta volt itt az ötvenes években a gyermekek beiskolázása. Aki iskolába járt, az is csak télen jött, mert ősszel- tavasszal pásztorkodott. Így is mondták: két telet jártam iskolába. Amikor bevezették a kötelező VII osztályt , az egész Gyimes völgyét agitáló , meggyőző csoportok lepték el, hogy meggyőzzék a szülőket az iskola fontosságáról. Különösen nehéz volt a gyermekek beiskolázása Hidegség völgyében. Többek között egy Kovás- pataki nagygazda asszony az Istennek sem akarta beadni a derekát. A beiskolázó csoportban ott volt a jóhumorú tanfelügyelő, később nagyhírű múzeum igazgató J. P. is. Már harmadnapja mind győzik az asszonyt, de eredmény nem mutatkozik. Azt mondja J. P.

- Hívassátok ide azt az asszonyt, majd én meggyőzöm. Egy kicsit megijesztem. Be is hívatják a nénit, J.P. úgy ül az asztal mellett, mint aki kardot nyelt s azt mondja kimért hangon:

- Hallom magával baj van! Hát tudja maga, hogy én ki vagyok? Én vagyok maga a tanügyminiszter!

- Az lehet- mondja az asszony nagy nyugodtan- de én nem tudom mi az! - s szépen otthagya a brigádot.

75.) A 80-as évek elején egyenesen felháborító volt a pártaktivisták számára, hogy a kijelölt dolgozók, parasztok nem akartak párttagok lenni. Nagy volt a jövés- menés az aktivisták részéről, egymásnak adták a kilincset, érdeklődtek, mi a helyzet, kit lehetne felvenni pártagnak. Középlekon a gyárnál felvettek egy fiatal embert és azt el kellett fogadja a községi pártbizottság is, egy megyei pártaktivista jelenlétében. El is jött a nap, behívják a munkást, jöttek a megszokott sablon kérdések. Egy ilyen kérdés volt: mi készítette Bodor elvtársat arra, hogy párttag legyen. Nem ment a válasz, erre az aktivista azt hitte, nem érti az illető a "készítette" szót. Ezért ő kijavította a kérdést: miért is akart párttag lenni?

- Én nem akartam, de K. elvtárs addig járt a nyakamra, hogy muszály volt!

76.) 1954- ben nagyfokú ünnepek voltak Lenin halálának évfordulója alkalmából. Felérkezik a párttitkár az iskolához, hogy vasárnap nagy ünnepség lesz a kultúrban, erre H. G. állítson össze megfelelő műsort, mert tudta, hogy Gabi kultúrember és mindig van kész műsora. Volt is csak hogy későn jött az értesítés ! Eljött vasárnap, begyűltek az emberek, két- három szavalat Leninről , majd felállt az énekkar, énekeltek egy- két forradalmi dalt és következett egy tréfás dalfeldolgozás:

"Mehalt, meghalt a cigányok vajdája..."

A műsor végén a rajoni megbízott csak annyit mondott Gabinak:

- Lenin elvtárs nem volt a cigányok vajdája! - Szegény jóakarató Gabi alig uszta meg a műsort!

77.) A népi demokrácia kezdetén, de közben is, "egészséges származású szegény embereket raktak minden olyan posztra, ahol csak jó szájra volt szükség. Ezek sokszor írni is alig tudtak, de ez nem volt fontos! Az egyik gyimesi községben is ilyen szövetkezet elnök került. Valahogy úgy történt, hogy háromnapos szabadságot kapott, kaszálás idején az egész személyzet, csak az elnök és a sofőr maradtak a szövetkezetnél. Szombat dél felé kap az elnök egy rövid telefon értesítést, hogy hétfőre a mérlegek legyenek bent az Uniónál, Csíkszeredában, mert hónap vége van. Egész szombat délután és vasárnap járták az üzleteket és összeszedték az összes mérlegeket és felpaolták az autóra. Nem volt ez opró munka, hiszen elég nagy mérlegek is voltak. A lényeg az, hogy hétfőn a mi elnökünk az elsők között bent volt a rajonnál.

- Mi a helyzet, elnök elvtárs, hogy maga ilyen korán nálunk jár?

- Hát, kérem szépen, behoztam a mérlegeket.

- Na, adja ide, mindjárt jön a főkönyvelő- és nyújtja a kezét.

Elcsodálkozik az elnök:

- Kinn vannak az autón- és megmutatta a mérlegeket. Na, volt ott röhögés, amikor megláttá a sok mérleget, hiszen a havi mérleget- kiadás- bevétel stb. kellett volna behozni.

78.) Az aktivisták rettenetes sok idegen szót bedobtak a nép közé s ezzel mindig ködösítettek. Valahonnan így tanulhatta el Sz. Béla Kápolna - pataki lakos is azt a szót, amit egy esti népgyűlésen olyan meggyőzően használt. A hozzászólását így fejezte be:

- Elvtársak, ki ahol tud, az ő munkahelyén harcoljon a korrupcióért!

79.) A nagy demokráciában azért jelen volt, s elég látható helyeken, a diktatura is. A proletár

diktatura! Így Középlokon magas feketére mázolt deszka kerítés mögé rejtették a demokráciát, illetve diktaturát. Ott volt a Siguranca. Oda be- be vittek egy-egy olyan dolgozót aki kilógott a sorból. Többet oda nem kíváncsított. Na, így került ide a háromkúti Karácsony bácsi is. Állítólag fegyvere volt, azt eldugta, hiszen Háromkúton erőst járnak a farkasok, főleg télen. Mindig akadtak "hazafiak" akik besúgták a társaikat, s most az öregtől követelték a puska leadását. Persze, ez még bezárással is járt volna s ezért az öreg tagadott. Vallatják, vallatják, még meg is puflérozzák, de semmi eredmény. A szigurancások, a szekuritáté elődei, már ötletes fiúk voltak. És főleg pihent agyúak. Egyik , akiből később kitűnő szekus tiszt lett, előallt egy ötlettel. A nagy vashordó kályhát megrakták istenesen bükkfával, az öregot jól felöltöztették, hiszen tél volt és szorosan a kályha mellé ültették. Ők közben végezték a tennivalójukat. Azt mondják, az öregnek volt egy földig érő kocsokja, nagy kötött gyapjú nyakraalója, fülig érő kucsmája, sőt felhúzták az endrével kötött

vastag két újjú kesztyűt is, féltve a meghűléstől. Így ült, amíg csak bírta, a kályhamellett. Közben volt gondjuk arra, hogy újra, meg újra tömjék a dézsakályhát, amely már izzott a tüztől. Hétágúan folyt a víz az öregről, már nem bírta és így szólt:

- Mondom meg... és beakarta vallani.

- Csak lassan, Karácsony bácsi, még ráérünk...és tovább kártyáztak. Vagy két- három perc múlva újra megszólal a csurom vizes bácsi:

- Jaj, mondom meg, nem bírom tovább... És szépen mindent elmondott. Ma is szájon forog a közmondás: " Csak lassan, Karácsony bácsi.

80.) Akik ilyen- olyan hivatalban voltak a nagy kollektivizálás idején (t.sz.), kivitték Csikba segíteni a meggyőzésben. Valósággal meglepték azokat a falvakat, ahol nehezen ment a t.sz.-ek megalakítása. Pl. Csíkszentmihályon egyszerre 70 idegen és a helyiek győzték a lakosokat a közös munka előnyeiről. A meggyőzők között volt a középloki B. János is. Róla mondták a csíkiak, hogy " Gyímesből is volt egy, akkora pofája volt, hogy csak lapáttal lehetett volna jól megsimogatni." Hát ez a társaság ilyen- olyan módszerekkel győzte a jónépet. Az egyik háznál egy nagyon nyugodt székely bácsi mindig mosolyogva fogadta a meggyőző brigád tagjait, de soha nem írta alá a belépési nyilatkozatot. Egy alkalommal vagy húszan voltak nála, valósággal ellepték a lakást. Vargancsik elvtárs , nagy tartományi fejes, aki a csapatot vezette, már nem bírta idegekkel és egyszer felkiáltott:

- Írja már alá, mert felidegesedek!

Az öreg jó nyugodtan, mosolyogva nézi és azt mondja:

- Ne te, ne! Tőlem veszik el s ökelme idegeskedik!

Egy másik háznál akárhányszor érkezett a csapat, a gazda mindig eltűnt. A mi Jánosunknak voltak ott ismerősei és mint a legrégebb időktől napjainkig, a székely atyafiak között is mindig akadt valaki, besúgó, talpnyaló, aki megmondta a mi Jánosunknak, hogy a gazda soha nem hagyja el a házat, otthon rejtőzik el. A konyhában van egy nagy ágypad, abba fekszik be az ember, amikor jön a brigád.

- Vargancsik elvtárs, én megoldom a problémát! - vállalkozott a mi Jánosunk. Választott magának vagy tíz markos, kövér tagot és elindulnak az illető gazda felé. Előzőleg megbeszélte a pribékjeivel, hogy üljenek jó szoroson az ágypadra. Így is történt. Csendesen beszélgetnek ott s hát egyszer valaki elkezdett kaparászni a padban.

- Mi lehet ott- tette a tudatlant János. Akkor már keményen dorombolt az atyafi, mert nem kapott levegőt. De ezek tovább beszélgettek, mintha mi sem történt volna. Aztán , végül feláltak és az ágypadból előkerült a csurom vizes szerencsétlen ember, aki a brigád röhögése közben aláírta a belépési nyilatkozatát. A világ mindig ilyen volt-egyik sírt, a másik kacagott!

81.) Már említettük, hogy a községvezetők abban az időben nem a legiskolázottabbak közül kerültek ki. Néha gyórstalpalon letettek valamilyen esti iskolát, esetleg érettségiztek is, de az általános műveltségük, idegen nyelvek ismerete szempontjából nem a legjobban álltak. Azért ők lehettek jó szervezők! És dolgozhattak is eredményesen. De néha kellemetlen helyzetbe kerültek. Így az egyik gyímes elnök többször is elszólta magát. Az iskolánál ellenőrök voltak, a helyi szervek legnagyobbját is meghívták az értékelő gyűlésre. Két idegen szót gyakran használtak ilyen körökben: meginvítalom(meghívom) és megimputálom (megbüntetem). A mi elnökünk összecserélte a két kifejezést és így szólt a tanfelügyelőkhöz: Elvtársak, megimputálom egy kávéra!

Ugyancsak vele történt meg, hogy gyűlést tartott a tanároknak és tanítóknak, tudni akarta ki hiányzik és így szólt: Kérem, elvtársak írják fel a nevüket analfabétikus sorrendbe! Egy bátrabb tanárnő megkérdezte: Az elnök elvtárssal kezdhethük-e?

Ilyen idők voltak itt a 60-as és 70-es években is. De ne feledjük, 100 év sem telt el azóta, amikor Orbán Balázs egyetlen hibájuként azt rótt fel a sokat dicsért gyimesi csángóknak, hogy az iskolától idegenkednek, annyira, hogy még az előjáróik sem tudnak írni!

C.) TANÍTÓKRÓL, PAPOKRÓL, TANULT EMBEREKRŐL SZÓLÓ TÖRTÉNETEK

82.) Két új tanító került Gyimesbe az ötvenes években. Be is osztották őket állat összeírni, mert akkorjában ők végeztek minden ilyen munkát. Járják Hidegséget és egy helyen vizet kértek, de az asszony kedveskedett és megkérdezte, mert úgy látta, éhesek is:

- Nem innának- e meg, lelkeim egy- egy csipor sebestejet?

- Mi innánk, néni, akármilyen sebes, valahogy lefogjuk - jött az elfogadó válasz. Azután tudták meg, hogy itt a savanyú tej neve sebestej.

83.) Az ötvenes, hatvanas években nehéz körülmények között éltek Gyimesben a tanítók. Lakásuk nem volt, egy-egy nyári kalibában laktak télen is. Az egyik tanító panaszkodott a házi néninek, hogy nagyon meghűlt, nem tud már egyszer kievickélni ebből. Ezek a vénasszonyok sok mindent tudnak - gondolta - hátha valami jó tanácsot ad. Így is történt!

- Drága tanyító bácsi, csináljon egy jó forró kokozza téát, melegítsen jó meleg lábvizet, álljon bele öt percig, igya meg takarozzon bé a cserge alá, s meglátja, hogy meggyógyul!

- A sorrenddel valami baj van- gondolta magában a tanító.

84.) Két új férfi tanerő érkezett Hidegségre, mert ott évente váltakoztak a tanárok, nem igen tudtak egy-két évnél többet itt maradni. A többiek azon gondolkodtak, hogyan tudnának kitolni az újakkal. Egynek eszébe jutott, hogy Kolozsvárról az Isten hátamögé került kollegák biztosan meginnának egy jó fekete kávé. Meg is kérte őket s azok egyszerre felvidulnak, hogy itt ilyen is lehet.

- Na, látjátok- e azt a kis házat ott a hegyalatt? Ott jó kávé mérnek.

Egy kicsit gyanús volt a környezet. Amikor belépnek, egy nagy buzzájú házi cigány kérde, mit akarnak a fiatal urak.

- Mi egy- egy kávé szeretnénk meginni...

- Na, itt a findzsa! - s a vén cigányné felkapta a bő szoknyáját és megverte a hátsó felét, mert tudta, hogy valaki csúfot üzött belőle. A két fiú leforrázva tért vissza az iskolához.

85.) Egy időben boldog- boldogtalan el kellett, hogy végezze öreg fejjel is az általános VIII osztályt. Ez nem a tudásért, hanem a statisztikákért történt, porhintés volt a javából a világ szemébe. Ezek mind átmentek a vizsgákon. De micsoda vizsgák voltak! Egyszer magyarból vizsgázik a magánta- nuló. Kihúzza a tételt: Ady Endre- Dózsa György unokája vagyok én . A tanárnő felolvassa a verset és kérde a vizsgázót, mit jegyzett meg. Csak azt jegyezte meg, hogy " sok rossz fehér ököl" de ő azt gondolta, hogy "ökör". És kezdte magyarázni: azért rosszak az ökrök, mert a kollektív gazdaságban nem mentek jól a dolgok és nem takarították be a szénát. De... és magyarázott, magyarázott a tanárnő pedig beírta a jó jegyet.

86.) Az ötvenes, hatvanas években virágzott az amatőr színjátszás. Szükség is volt rá, hiszen nem volt televízió, a rádió is ritkaság számba ment, valahol a fiatalok is kellett, hogy szórakozzanak. Általában egy rátermett tanító, tanítónő vezette, egyengette a csoportot. Valahogy úgy történt, hogy az egyik csoportnak nem került tanerő, aki betaníthatta volna a darabot.

-Sebaj - mondták a fiatalok- betanuljuk mi!

Úgy is lett. A baj az volt, hogy nem rendelkeztek rendezői előképzéssel, és ami le volt írva, azt betanulták és mind elmondták. Ilyenformán:

Munkás: Az előbbieket. Közben bejön a mérnök. Jó napot, András. András balra el.

Anna : Ő sem fogadja a köszönést. Kacagva balra . He-he-he.

87.) Ugrán megy felfele egy beteghez az öreg A.J. pap. A Timároknál van egy csorgó, friss vízzel, vajúval. Éppen akkor itatta a teheneket Kötél J. aki szellemi fogyatékos, de azért irányítva képes ezt-azt dolgozni. A pap elfáradt, meleg is volt és megszólítja Jánost:

- Fiacskám, hozzál egy csészét , igyak egy kis friss vizet!

- Hajoljon csak nyugodtan belé a vállúba, sze a marhák es mind ott isznak!

88.) Az öreg F. pap szerette a borocskát, megtörtént, hogy fel-fel hajtott a garatra. Eljárt a jóakarató keresztény fiatalok lakodalmára is: este köszöntötte őket, felhajtott egy néhány pohár italt, majd hazament. Egyszer már úgy ment el az egyik lakodalomba, hogy már volt benne egy- két léggör. Szokása szerint köszönteni akarta a fiatalokat. Ez alkalommal is poharat ragadott és így kezdte:

- Tisztelt gyászoló gyülekezet... Azt mondja az öröm apa:

- Jaj, ültessék le az Isten megfizeti, azt gondolja, hogy temetésen van!

89.) Egy új gyermek ministrál a felsőloki papnak. Megmagyarázta a gyermeknek a tisztelendő atya, hogy másodszor akkor csengessen a csengővel, amikor ő iszik a miseborból. Valahogyan a gyermek összekavarta a dolgokat, nem volt elég figyelmes. Nézi, nizi könyörgő, ijedt szemekkel a plébánost, az nem tudta, mit is akar a gyermek. Egyszer csak kiböki a gyermek:

- Pap bácsi, még iszik-e?

90.) Gyimesbükkben Dani pap volt az építő pap! Olyankor is templomot épített a hívei segítségével, amikor Romániában nem épült egy tornyos templom sem. És ne felejtjük, a jó Isten nyugtassa, ő a templomban magyarul írni- olvasni tanította a csángó gyermekeket, amikor ez nem volt lehetséges az iskolában! Mindig épített, szépített valamit. Ahogy elkészült a templom, elhívta a középloki tanítót, H.Gabit, aki híres kertész is volt, hogy ültessenek rózsafákat a templom köré. A gödröket már kiásatta. Dani pap mutogatott, ment gyorsan, mindig sietett, mintha érezte volna, hogy nincs sok ideje. Ide rózsafa, oda egy törpe fenyő... s amint ment hátrafele supp! egy gödörbe. E, az Istenit hogy megütöttem a hátomat... és folytatta: ide nyírfát szeretnék.

91.) Dani pap ment kocsival Szeredába és Bükkben felkészkedett egy öregasszony, hogy vigye be, mert fogat szeretne rendelni. Amikor megérkeznek Csíkba, az öregasszony köszöni:

- A jó Isten fizesse meg, plébános úr...

- Azt ne bizza a jó Istenre, maga csak fizesse ki, mert drága a benzin- vágott közbe a plébános.

92.) A hatvanas években Középlokra helyezik V. doktort. Akkorjában kissé sejtítve beszélt. Bejön egy csángó néni s a doktor gyorsan kérdezi:

- Néni, magának van-e Fisája? (nyilvántartási lapja).

A néni lesütötte a fejét és úgy válaszolt:

- Van, doktor úr, de nem az fáj...

93.) Az ötvenes években elmegy egy pataki asszony az orvoshoz, Felsőlokon.

- Na, mi a baj, néni, hol fáj?

- Ittegyen, doktor úr- kapja fel a karincáját az asszony, s alul nem volt semmi, mert itt az akkorjában nem volt divat. A doktor azután tudta meg, hogy az "ittegyen" jelentése "itt"

D.) A SZEX ÉS A GYÍMESI HUMOR

A szexuális nevelést itt soha nem jellemezte a nagy nyíltság: a szülők erről nem beszéltek a gyermekek előtt. Ezért az ilyen történetek is szegényesebbek. Még is fellelhetőek.

94.) Azt mesélik, hogy az orosz bójövetelkor az orosz katonák megerőszakoltak egy leányt, aki belehalt az embertelen durvaságba. Hallgatta ezt, amint beszéltek az összegyűlt asszonyok, a vén Prezmerné, aki életében jópipa volt, de most már vén is és süket is:

- Mi történt?

- Hát Annát az oroszok egy csomóan lenyomták s belehalt.

- He?

- Belehalt - kiáltja a fülébe egy menyecske.

- Jaj, szerencsétlen, be szép halállal halt meg - zárja le a kiabálást a vénasszony.

95.) Vagy négy mokán, markos orosz behatolnak M. Katáékhoz, ketten voltak otthon, az urával. Az embert a fal mellé állították s a feleségével fajtalankodtak, megerőszakolták, de úgy lehet, nem kellett nagy erőszakolás, mert ő azelőtt is olyan fajta volt. Egyszer Fülöpbám megszólal:

- Na, ezt köhögd ki, Kata, mert az enyémet örökké kiköhögöd!

96.) Rettenetesen kellemetlen volt az, hogy a szegényebbeknél a fiatal házasok együtt laktak az öregebbekkel, a szülőkkel. Nappal eltelt, de éjjel, biza, nem volt kellemes. A vén Kocsákné hatvan felé járt és így panaszkodott egyszer a szomszédasszonynak:

- Jaj, lelke komámasszony, nem tudunk rendesen pihenni ezektől a fiataloktól! Egész éjjel töri őket a nyavalya, közlekednek. S mű az öregemmel csak este s reggel...

97.) - Mondtam már, hogy a vén Kocsáknéknál együtt laktak, háltak a fiatal házasok és az öregek. Az öreg már hatvanon felül volt de még hozzatott a vénasszonyhoz, nem hagyta nyugton azt. Eccer a leánya, aki a másik szegelyben feküdt az urával, megelégette a sok csöszmötölést és nagy mérgeesen odaszólt :

- Édesapa, hagyják abba, mert ma jól laktatom én kiedet p....val!

98.) - A vén Huszár, mikor olyan kölyöklégény volt, erőst szerette a szomszéd leányt, Katát. A szeme örökké ott volt. Csak félénk volt s nem merte megszólítani. Egyszer bátorságot vett, felment a szénáshijúba és leste kicsi Katát. Az valamiért ki is jött az udvarra s akkor azt mondja a suhanc:

- Kicsi Kata, gyere fel a sarjús hiúba, itt olyan jó...

- Nem megyek.
- Gyere na!
- Nem menyek!
- Gyere, ne félj, nem b...lak meg...
- Hát akkor miért menjek, Jánoska?

99.) Ladó Károly, az Isten boldogítsa, erőst jól tudott hazudozni! Soha bé nem állt a szája. Kocsis volt a korháznál, szerették a növérek és betegek is. Egy reggel nagy szuszogva beérkezik a korházhoz a rendelőbe és magaköré gyűjti a növéreket:

- Jőjjenek csak közelebb! Képzeljék el, az éjjel ötször másztam fel a feleségemre!
- Menjen el, Károly bácsi, nem hisszük, hogy volt, hogy volt?
- Az úgy volt, hallgassák meg, hogy én az ágyban belül alszom. Na most azt történt, hogy az este sok teát ittam, ötször kellett kimenni pisilni. A feleségem úgy aludt, mint a bunda! Én fel kellett másszak rea, s túl le!

100.) Amikor az oroszok bėjöttek, erőst üzték a fejérnépeket. A szépje, fiatalja örökké el volt bújva, vagy nagy kendőkkel bugyulálta be az arcát. Bémegy vagy két orosz a vén Cüvekhez és kérdik:

- Barisnya...barisnyá?(nő, fehérnép)
- Jaj, én szegény ember vagyok, csak egy harisnyám van, s az es likatos...

E.) A FEKETE HUMOR GYÍMESBEN

Egy idő után tudjuk, hogy a halál ott ólalkodik körülöttünk és hogy elkerülhetetlen a vele való találkozásunk. Probálunk szembekacagni vele, talán tréfálkozunk is az Ő számlájára, de megszokni, teljesen elfogadni a társaságát lehetetlen. A halál nem csak személyi, hanem családi csapás is. Még akkor is, ha az illető családban már várták a halált, mert olyanért jött, aki tíz éve nyomja az ágyat, a család teszi a maga dolgát a megszokott regulák szerint: siratják, tort rendeznek. (Tankó Gyula - Temetkezési szokások Gyímesben). A háromnapos temetkezési ceremónia idején, amíg a halott a nyújtópadon van a nagy házban, nem csak imádkoznak és sírnak az emberek. Minden este többen virrasztanak a halott mellett, a férfiak még kártyáznak is, és történeteket mesélnek. Lehet, hogy éppen a halott csintevéseit idézik fel. S akkor bizony a humor imitt- amott felcsillan a fekete ruhába öltözött gyászolók között. És el is mosolyodnak, a mondás szerint: " a halott a holtakkal, az élők az élőkkel" Az élet megy tovább. Valaki megint kísétált ebből a labilis árnyékvilágból! Olyan dolgok történnek, amelyeket aztán szájára vesz a közösség és idővel folklorrá ötvöződnek. Később ezeket a dolgokat is úgy kezdik mesélni, hogy: "Hallottátok-e, vagy Nehogy úgy járjatok, mint..."

A három napos temetkezési időszak folyamán a komikus, humoros helyzeteket, amelyek deüt váltanak ki két csoportra osztanám:

1. Helyzet- komikum
2. Siratás közben történt elszólások.

Az első csoportba az olyan komikus helyzetek tartoznak, amelyek akaratlanul is derüt váltanak ki és később szólásmondásokká válhatnak. Pl. " Vigyázz, mert eltörrik a derekad, mint a Fábían Bokoré" A szólás- mondás eredetét Pistacska B. így meséli el:

101.) " Amikor F. Bokor meghót, az Isten bocsássa meg, nem tudtuk kacagás nélkül megállni! Tudja, az utolsó időben úgy meggörbült vót, hogy szinte érte az orra a földet. Na, felmostuk, elhozták a koporsót s bele kellett nyújtani. Itt volt a bökkenő! Én a szomszédja voltam, fel kellett vóna ötöztessük. De hogy? Ha a lábát nyomtuk le, felült, ha a fejét, akkor a két lábát emelte fel. Így lipinkáztattuk egy darabig. Nem tudtuk megállni kacagás nélkül. Aztán egyiknek eszibe jutott, hogy törjük el a derekát. Így tudtuk koporsóba tenni.

102.) Amikor a vén Senájt temették, hát két részeges gödörös vót. Amikor leérnek a halottal s Fazakas, az öreg pap meglátta, hogy mekkoracska gödröt ástak, mondja a gödörösöknek, hogy ez igen kicsi gödör. Az egyik válaszol: plébános úr, ha kijön a gödörből a vén Senáj, én eltartom! Az emberek elkacagták a dolgot.(Antal Katalin Gazda)

2.) Siratáskor történő humoros elszólások

A siratás végeredményben szereplés egy nagyszámú közösség előtt. Megszólták azt, aki a hozzátartozóját nem siratta meg. Csakhogy mindenki nem tud szerepelni! Még bánatosan is lámpalázás lehet, elszólja magát, mert ezek e sirató szövegek a meglévő fordulatok ellenére is, improvizált szövegek a család életéből az elhunyttal kapcsolatosan. Olyan elszólásokkal is találkoztunk, amelyek több mint 150 éve közszájon forognak. Ezeket is így vezetik be: " Úgy jársz mint...vagy " Felvette az új inget, mint Nábeluc a temetésen... Íme egy néhány ilyen humoros elszólás : (itt egyet- kettőt említek, mert ezekről írtam a Gyimesi szokásvilág című könyvemben)

103.) Új ingbe temetik az öreg N. A felesége így siratja: Jaj, jaj, drága uram, hogy talál kiednek ez az ing, hogy nem vette fel hamarább!

104.) Középlekon a legszigorúbb ember(itt sovány) meghót, itt ritka vót a kövér ember, de ez erőst szigorú vót, olyan herzsábás(beteges) s a felesége így siratta: " Jaj, jaj, te Joska annyit tömtelek, etettelek, hogy egy kicsitt híjzál, s te a tennap csak meghóttál. Jaj, jaj!"

105.) Egy öregasszony siratja a férjét: " Jaj, jaj, jaj, drága jó uram, mé hagyott itt, sze mü 36 esztendőt éltünk együtt , jaj, milyen hamar eltött, jaj...- s itt megbotlott a nyelve- jaj, ha egy lett vóna, az es sok lett vóna..."

106.) A hidegségi özvegyasszonynak meghalt a legkedvesebb, segítőkész komája, aki valamivel alább lakott a patakon, s így siratta őt: " Jaj, lelkem komám, drága jó komám, be egy ügyes ember vót kied! Ha felment es bévetett, ha lejött es bévetett, s nekem milyen jól esett!" Tudniillik a koma fuvaros volt, fát fuvarozott s a rászoruló asszonynak be- be hajított a szekérről egy- egy favéget a tűzre.

Csak egy néhány példa volt arra, hogy milyen könnyen elszólja magát a sirató, s így szövege ahelyett, hogy könnyet csalna a hallgatóság szemébe, mosolyt fakaszt az arcokra. Itt ez még rejtett mosoly, de majd otthon, sőt évek múltán szájról- szájra terjedve és folklorrrá válva igazi kacagást fakaszt! Ilyen közeli lehet a halálhoz a humor!

A felsoroltakon kívül uton- utfélen találkozunk a humorról. Úgy ott van a minden napjainkban, perceinkben, mint a mindennapi kenyér, mint a levegő, bánat. Az élet része ő is! Úgy vagyunk vele, mint az a gyermek, aki nagy szárazság idején hazaérkezik sárosan.

- Az Isten megfizeti, mit csináltál, sze nincs is sár- mondja az anya.

- Dehogyan nincs, csak jól megkell keresni!- válaszol a gyermek.

Így humorral töltődtek pl. a gúnynevek, amelyek sokszor, főleg ha ismerjük, kiról is van szó, mosolyt fakasztanak. Ilyenek: Purdi, Sajt, Földnyomó, Vereb, Búlátott, Divat Péter, Totyika, Mézes, Puliszka, Bogár, Duppos, Csimasz, Pántika giliszta, Cseszle stb.

A szólás- mondásokká sűrűsödött történetek is humorhordozók:

"Úgy talál, mint szemre a kajak" "Vállaközes, mint a palánkai malac" "Fojlik, mint Kozmáné a gáztól", "Botlik, mint Garas Gáborné a faszulykától", "Idegeskedik, mint Veres Káruj a szövőben" " Vigyázkodik, mint vak Pista Barassóban" " Izzad, mint Gerő a nyújtópadon" " Elől van, mint Duppos a ropogtatásban" " Nyújtózkodik, mint a Tubák János békája"

Ezek mind- mind egy hosszabb történet, eset szólássá sűrűsödött formái. A folyamat hosszas, olynokat is ismerünk, amelyeknek az alap-története már 100 év körüli. A fenti személyeket már a 60-as években sem ismerték, csupán csak nevük után, amelyeket örökölték a történetekkel. Mások, amelyekről már előbb, mint történetekről, beszéltünk, közel ötven évesek.

Ilyenek : " Lelőgatja, mint Igyenes a lábát a világvégén", " Nem tarthat míg a világ, mint a Szomor kemencéje", " Nem kér enni, mint a Kocsák tehene" stb.

A humor jelen van, mint népköltészeti megnyilvánulás, darab, a lakodalmi " ujjugtatásokban" is :

Pl. " Viszünk egy nagy kereket / Ki van fúrva eleget"

" Álljanak meg a hídon/ Pisiljen a menyasszony "

" Jártam Csíkban, Csicsóban/ Láttam p.... csiporban"

" A menyasszony lába közt/ Esszebolondult a szösz/

A vőlegény azt igéri/ Holnap estig kikeféli"

" A násznagyné eleje/ Egy kicsi helyt fekete/

De csak azért fekete/ Mert a nap elégette" Ezek a bekiáltások, csujogtatások derüt, kacagást váltanak ki. Ugyan így humorral töltöttek a kettős nevű táncközben bekiáltott táncszók:

" Palacsinta, pánkó/ Szökjél bolond csángó"

" A vén asszony bújába/ Belebújt a burjánba/

Az öreg es utána/ Lataszított gagyába"

" Amikor én legény voltam/ A p...ért éltem- hottam

De ahogy megöregedtem/ Mindentől megcsemereltem"

Mit mondhatnék még a humorról? A jó Isten őrizzen egy humortalan, géplelkű világtól, amikor az emberek úgy járnak a földön, mintha karót nyeltek volna!

Gyimesközéplek, 2001 február. Tankó Gyula tanár

4140- Lunca de Jos 491.

SZÓMAGYARÁZAT

álivánka - puliszka liszt, tejföl, cukor, kapor keverékéből készült sütemény
bába - vénasszony, a román "baba" szóból
béderget - nagy zajjal bevonul a házba - derget- dörömböl
bévontat - a hegyoldalról behúztatja lóval, tehén fogattal a szénaboglyát
bodega- korcsoma, italkimérő
bolygólélek- bűnös lélek, nincs nyugta a másvilágon
bócs - gögös, paraszt
budza- a száj része , ajak, szájrém. Rom. "buza"
bundzsák - árnyékos helyen található vastag, puha moharéteg
cserge - vastag, gyapjúból szőtt takaró
csúfandáros- gúnyolódó természetű egyén
csutakos - itt temető
darabok - a kender , len és gyapjú fonalat "darabokra" tekerik, előkészítve a szövésre
difámázik- viccelődik, bolondoz, tréfál
dologüdő kaszálás idején a legnehezebb időszak
elhányódik- a többi mellett valahogy meglesz, megél
fajka- sok, rengeteg
fészi- fejsze
elig - alig
elpatkol- elveti a kalánt- meghal
gáz - itt petróleum
gostát - állami kereskedelmi üzlet volt
gyalogszánkó- régebb a szegényemberek, akiknek nem volt fogatjuk, szekerek, ezzel hordták, húzták a tüzfát a közeli erdőből
hazudozó- sokat beszélő, jó fantáziájú ember
herzsábás - beteges ember
hiu - padlás pl. " szénáshiu" " házhija"
" Isten bódogítsa" - amikor halotról beszélnek, mindig ezt is hozzáteszik
"jóézü ember"- jóbeszédű, kellemes, vicces ember
kalán - kanál
kaláka- közös munka valaki felsegítésére
kaszát ver- kaszát élez, ülön kalapáccsal kikopogtat

kied- magázás, maga, ön, főleg az öregeket illetik ezzel a szóval, ma már ritka
kokojza - áfony (kék), a román "cocaza" szóból
korc- a puliszkafőző- üst aljára pergelődött puliszka
késértet - kísértet, elképzelt vándorló lélek, éjjel jár, éjfélig
kőccség - kenyér, puliszka mellé használt hideg étel(sajt, túró, szalona stb.)
küsdik - birkózik
küszkülő - az ökrök, tehenek járomba fogásánál egy eszköz, a vonósíjat ezzel kapcsolják
a szekér rúdját, keresztbe téve(egy faragott kemény fadarab)
légé- légely, faedény a székelységnél, főleg a gyimesi csángóknál savanyútej tartó
lok- sima, hegy lábánál található hely- lokhely
lüdérc - lidérc, csodás lény, szikrát szórva repül ahhoz és annak a képében, akit nagyon
várunk, csak az egyik lába egy állatnak a lába, erről lehet felismerni
meddű- olyan állat(tehénre használják) amelyiknek nincs teje, elmeddült
megyézés- közeli rokonok, testvérek vendégeskedése
melegítés- - a gyimesiek kedvelt étele: sajt, vaj, tejföl, orda és tojás összekeverése
met - mert
métt- miért
mokán- köpcös, jókötésű, kemény , a rán "mocan" szóból- hegylakó, pásztor
nannyám - nagyanyám
navétázás- ingázás városra
régulás- szigorú, komoly viccet nem ismerő egyén, főleg a családban szigorú
rég magyar üdő- Stent István idejétől 1918- ig.
ropogtat- a zenész előtt ütemet ver a lábaival
sebeste - savanyú tej
sirül - fordul , táncol" gyere egyet sirüljünk"
sutu - szegelet " a sutuban zekén háltam"
szépasszony- varázserővel megáldott asszonyok, szerelmi megrontásra és az állatok
megrontására képesek, a helyi fiatala asszonyokból verbuválódnak
szapuló rakás - évente kétszer- háromszor luggal kifőzik, majd a patakon kisulykolják a
nehezen mosható, vastagabb ruhákat, csergéket stb.
szigorú - sovány " jaj, be szigorú, ejsze beteg,"
odor- a csürpadlás része, ahol a sarjút tartják
tángyér- tányér

tejkóta- kötelező tejmennyiség, amit be kellett szolgáltatnia a gazdának
truzsak- szalmazsák
túrósbóc- túrósmálé - gömbölyített puliszkába túrot tesznek, majd a lerben, vagy szénen
pirítják
üstbetej - a gyímesiek kedvelt étele, a forró puliszkafőző üstbe hideg tejet töltenek, majd
puliszkát aprítanak és melegen fogyasztják
vetegető - kapu helyett használták, hosszú rudakat szúrtak keresztbe, azt "levetegették"
vót- volt- élt " vót itt egy ember, akinek ördöge vót"
zsigora- valamilyen betegség, nyavalya, de ha nincs nyugta, akkor is így mondják:"
"töri a zsigora"

JEGYZETEK

Tankó Gyula- Kalákarendszer Gyímesben (Néprajzi Múzeum Archiva- Budapest)
Tankó Gyula- Táncalkalmak Gyímesben (in Gyímesi szokásvilág- Erdélyi
Gondolat Könyvkiadó- Udvarhely- 1996)

Tankó Gyula tanár Gyímesközéplek 2001 február

MELLÉKLET

Nem mellőzhetem a gyermekeket sem ebből a dolgozatból, hiszen életük nagyrésztét, még ha éheztek is, kacagva, vidámságban töltötték. Ezért írtam ide egy néhány elszólásukat vizsgáló, dolgozatok alkalmával, amelyek, névtelenül később szájról- szájra jártak és járnak:

" Petőfi Sándor 1849- ben halt meg a fehérház előtt"

" Iluskának az édesanyja mostohaanyja volt"

" Tüzesen süt le a nyári napsugára/ Az ég tetejéről a juhász bojtágra"/

" És egymást szerették mind a ketten"

" János Vitéz első részében Iluskával ismerkedünk meg"

" Ugyan jutott Kukorica Jancsi a falujában, hogy ő odament"

" S azt mondta a királyfi: hipp- hopp, ott legyenek az apám várában. És a királyfi ott termett az apám várában"

" ...még ma is élünk, ha meg nem haltunk"

" János Vitéz a gazdájától indult és a végén a temetőbe jut sok vándorlás után"

" A nap fellépett aranyos szekérral a holdra"

" Micsurin egy nagy- nagy madár volt"

...Ilyen aranymondások elhangzanak naponta az osztályokban. Egyesek ismerté válnak, sokáig élnek, mások enevet kölcsönöznek a kitalálójuknak. Minden esetben felvidítanak egy csoportot. Tehát humort hordoznak. És ez nagyon fontos eleme az életnek!

Tankó Gyula

1

1